

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1356/2023. számú ügyben
a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon
látogatásával összefüggésben

*Előadók: Dr. Rostás Rita
Dr. Izsó Krisztina
Dr. Mézes Norbert*

Érintett szerv:

– Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon

2023.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus Jelentése az AJB-1356/2023. számú ügyben

Előadó: dr. Rostás Rita

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: NMM) munkatársai és egy eseti orvosszakértő 2022. március 2-3-án előre be nem jelentett látogatást tettek a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban (a továbbiakban: Intézet).

A látogatás célja annak vizsgálata volt, hogy a javítóintézeti valamint a speciális gyermekotthoni nevelés végrehajtása során a gyermek- és fiatalkorúval emberi méltósága tiszteletben tartásával, életkorából és állapotából fakadó szükségleteinek figyelembevételével foglalkoznak-e, megtesznek-e mindent a szocializációs hiányosságok pótlásáért, a korrekciós nevelés segítségével mennyiben tudnak hozzájárulni a társadalomba történő sikeres beilleszkedéshez.

A látogatócsoport külön figyelmet fordított arra, hogy a koronavírus-fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében történt intézkedések, a veszélyhelyzetben¹ elrendelt korlátozások milyen változásokat idéztek elő az Intézetben élő gyermekek és fiatal felnőttek körében.

A látogatócsoport tagjai megtekintették az elhelyezés körülményeit, és interjúkat készítettek az Intézetben tartózkodó gyermekekkel, fiatal felnőttekkel és munkatársakkal.

Az előre be nem jelentett látogatás alkalmával az NMM mindenütt tiszta, rendezett környezetet talált. Az NMM megállapította, hogy az ellátottak tájékozottak voltak a járványhelyzettel és annak megelőzésével kapcsolatban. Bár a fertőzés bekerült az Intézetbe, súlyos tüneteket nem okozott, a pandémia nem fokozta érzékelhető módon a fiatalokban a feszültséget, kevéssé befolyásolta az életüket. Magasabb számú fertőzés esetén a csoportok a saját étletterükben maradtak, nem használhatták a közös ebédlőt, a tantermeteket, de a tanulás ilyenkor is folyt tovább. A személyes kapcsolattartás helyettesítéseként Skype-on érintkeztek az ellátottak a hozzátartozóikkal. A járványhelyzetben szükségessé vált korlátozások miatt panasszal nem éltek a növendékek, a fegyelmi vétségek száma nem növekedett.

Az Intézetben belül osztályfok és ellátási forma szerint is vegyes osztályok működtek. A növendékek közül voltak, akik külső helyszínen vehettek részt oktatásban, illetve teljesíthették a képzésükhöz tartozó gyakorlatot. Számos szervezett program biztosította a szabadidő eltöltését. Az elért önállósági szintjüknek megfelelően az ellátottaknak módja volt egyénileg vagy csoportosan az Intézetet elhagyni.

1. Az eljárás megindulása, hatáskör megállapítása

A 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett, kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) „célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól”.²

¹ A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet; a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet; a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet

² Jegyzőkönyv 1. cikk

A Jegyzőkönyv 3. cikke szerint valamennyi „részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében”.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében 2015. január 1-jétől az alapvető jogok biztosja látja el a Jegyzőkönyv 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait, melynek teljesítése során a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.³

A Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőző Albizottság⁴ által 2020. április 7-én kiadott CAT/OP/10 számú Tanács⁵ (a továbbiakban: Tanács) iránymutatása szerint a kínzás, és a kegyetlen, embertelen, vagy megalázó bánásmód és büntetések tilalmát kivételes körülmények fennállása esetén is biztosítani kell.⁶ A látogatás napján a koronavírus-járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet⁷ érvényben volt.

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontjában biztosított jogkörében eljárva az NMM feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja. Az NMM látogatásainak hangsúlyos területe az otthont nyújtó ellátásban részesülő gyermekek jogainak védelme.⁸ A gyermekek életkorukból adódóan, alacsony szintű jog- és érdekérvényesítési képességük miatt kiszolgáltatott helyzetben vannak, mely a gyermekvédelmi szakellátás keretében felnövekedő, és azon belül is a speciális⁹ és kettős szükségletű¹⁰ gyermekek esetében fokozottan érvényesül.

A speciális gyermekotthonok zártabbak¹¹ a többi gyermekotthonnál, éppen ezért működésüknek vizsgálata OPCAT szempontból különösen releváns, az NMM több ilyen típusú intézményben tett már látogatást, melyek tapasztalatairól jelentéseiben¹² beszámolt.

A javítóintézetek teljes körű ellátást biztosítanak azon bűnelkövető vagy bűnelkövetéssel vádolt fiatalok számára, akiket a bíróság ítélete alapján javítóintézeti nevelés intézkedés hatálya alá helyeznek, illetve a letartóztatásuk végrehajtása érdekében szükséges az intézeti elhelyezés.¹³ A Btk. 105. § (1) bekezdése szerint „*fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.*” Az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett Gyermek jogairól szóló ENSZ egyezmény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) 1. cikke szerint „*gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be.*”

³ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (továbbiakban: Ajbt) 39/A. § és 39/B. § (1) bekezdés

⁴ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (továbbiakban: SPT)

⁵ <https://undocs.org/CAT/OP/10>.

⁶ CAT/OP/10 Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) <https://undocs.org/CAT/OP/10>. I/5. pont

⁷ 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről;

⁸ Lásd: Ajbt 1. § (2) bekezdés a) pont.

⁹ Az otthont nyújtó ellátás keretében speciális ellátást kell biztosítani a súlyos személyiségfejlődési, érzelmi élet- és impulzuskontroll-zavarokkal küzdő, illetve súlyos pszichotikus vagy neurotikus tüneteket mutató gyermek (a továbbiakban együtt: súlyos pszichés tüneteket mutató gyermek), a súlyos magatartási és beilleszkedési zavarokat vagy súlyos antiszociális viselkedésmódot tanúsító gyermek (a továbbiakban együtt: súlyos disszociális tüneteket mutató gyermek), az alkohol, drog és egyéb pszichoaktív szert használó gyermek (a továbbiakban: pszichoaktív szert használó gyermek) számára. Gyvt. 53. § (2) bekezdés ba), bb), bc) pont

¹⁰ Az otthont nyújtó ellátás keretében különleges és speciális ellátást együttesen kell biztosítani a különleges és speciális szükségletet egyidejűleg mutató gyermek (a továbbiakban: kettős szükségletű gyermek) számára. Gyvt. 53. § (2) bekezdés c) pont

¹¹ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) 81/A. §-a lehetővé teszi a gyermek személyes szabadságának korlátozását, nevelési felügyelet elrendelését.

¹² AJB-704/2016.; AJB-705/2016.; AJB-18/2020.; AJB-1463/2021. számú jelentések.

¹³ Vö.: Gyvt. 66/M § (1) és (2) bekezdés

Ennek alapján a javítóintézetben fogvatartott 18. életévüket be nem töltött személyek akkor is gyermekek, akiket megilletnek a Gyermekjogi Egyezményben foglalt jogok, ha fiatalkorúnak nevezi őket a Btk.

A Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (a továbbiakban: CPT) is hangsúlyozza, hogy *„függetlenül attól, hogy milyen okból fosztották meg őket [a 18 évesnél fiatalabbakat] a szabadságuktól – a fiatalkorúak életkorukból adódóan sebezhetőbbek, mint a felnőttek. Emiatt különös éberségre van szükség annak érdekében, hogy megfelelően védjék fizikai és mentális jólétüket.”*¹⁴

A javítóintézetben élők között az átlagnál többen hátrányos helyzetűek, magasabban reprezentáltak a különleges bánásmódot igénylő kiskorúak.

Az alapvető jogok biztosa az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja szerint megkülönböztetett figyelmet fordít a kiszolgáltatott csoportok védelmére. Segíti és ellenőrzi a Gyermekjogi Egyezményben foglalt rendelkezések, és az azzal kapcsolatos iránymutatások megvalósulását, és a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtását.¹⁵

Az alapvető jogok biztosa a NMM feladatkörében eljárva az országban működő javítóintézetek vizsgálatára nagy hangsúlyt fektet. Az EMMI Debreceni Javítóintézete és Nagykanizsai Telephelyének¹⁶ látogatására a telephely átadását követő évben, 2016-ban került sor. 2020-ban a székhelyétől különvált Nagykanizsai Javítóintézetbe¹⁷ ismételten ellátogatott az NMM. Még ugyanabban az évben az Aszódi Javítóintézetben,¹⁸ a következő évben a Budapesti Javítóintézetben¹⁹ tett a járványhelyzetben meghozott intézkedésekre fókuszáló látogatást az NMM.

Az alapvető jogok biztosa a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.²⁰ A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon látogatása a 2022. évi látogatási tervben szerepelt.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében az NMM Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, „ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják személyes szabadságuktól”. A Jegyzőkönyv alkalmazásában szabadságelvonást jelent egy személy elhelyezése olyan „környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el”.²¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 108. § (1) bekezdése alapján „fiatalkorúval szemben intézkedésként javítóintézeti nevelés is alkalmazható”. „A javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt szünetel a fiatalkorú szabad mozgáshoz [...], a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához való joga”.²²

A javítóintézetek rendtartásáról szóló 1/2015. (1. 14.) EMMI rendelet 55. § (1) bekezdése alapján a „javítóintézet a fiatalkorút a letartóztatást elrendelő és annak javítóintézetben történő

¹⁴ CPT/Inf (99) 12, 20. pont.

¹⁵ Lásd Ajbt. 1. § (3) bekezdés

¹⁶ AJB-493/2018. sz. jelentés

¹⁷ 2020. április 29-én, ld. az NMM AJB-2569/2020. sz. jelentését.

¹⁸ 2020. május 21-én, ld. az NMM 2799/2020. sz. jelentését.

¹⁹ https://www.ajbh.hu/documents/10180/3659635/EMMI_BpJav_rh.pdf/c69f0e2f-4b97-7f02-85bb-bafa90866abe A Jelentés kiadása még folyamatban van.

²⁰ Jegyzőkönyv 20. cikk e) pont

²¹ Jegyzőkönyv 4. cikk 2. bekezdés

²² A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 353. § a) és b) pont

végrehajtásáról rendelkező bírósági határozat, valamint a rendelkezési jogkör gyakorlójának rendelve alapján fogadja be.”

Speciális gyermekotthon a gyámhatóság határozata alapján lehet valamely nevelésbe vett gyermek gondozási helye. Az ott történő ideiglenes hatályú elhelyezéshez valamely beutaló szerv²³ határozata szükséges. Mindezek alapján az Intézet tekintetében az alapvető jogok biztosának vizsgálati hatásköre az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése értelmében fennáll.

1.3. A látogatás célja

Az NMM különös figyelmet fordít annak vizsgálatára, hogy a javítóintézeti és speciális gyermekotthoni nevelés végrehajtása során a gyermek- és fiatalkorúval emberi méltósága tiszteletben tartásával, életkorából és állapotából fakadó szükségletei figyelembevételével bánnak-e, hogy csak a törvényben meghatározott módon és mértékben korlátozzák-e a jogait.²⁴ Az NMM figyelemmel van arra, hogy az Intézetben dolgozók szem előtt tartják-e a gyermek mindenek felett álló érdekét,²⁵ az egyes részlegek rezsimje megfelelően garantálja-e a gyermeki jogok érvényesülését. A reszocializációs nevelésben érvényre jutnak-e a fogyatékkal élő, tartósan beteg, mentálisan sérült gyermekek és fiatalkorúak számára szükséges különleges és speciális ellátás elemei, a személyre szabott fejlesztés, oktatás. Kellő mértékben hozzájárul-e az intézményi nevelés az ott elhelyezettek kriminális veszélyeztetettségének csökkentéséhez, az ismételt bűnelkövetés megelőzéséhez, a társadalmi reintegráció elősegítéséhez.

Az NMM vizsgálja azt is, hogy az Intézet megtesz-e minden elvárható lépést annak érdekében, hogy az Intézetben élő gyermekek és fiatal felnőttek kapcsolattartása saját családjukkal megmaradjon vagy javuljon.

Az NMM az általános bánásmód vizsgálatán túl tájékozódni kívánt arról is, hogy a koronavírus-fertőzés elleni védekezés milyen változásokat idézett elő az ellátottak életében, és milyen intézkedéseket tett az Intézet a járvány terjedésének megakadályozása érdekében.

1.4. Az érintett alapvető jogok

- *A jogállamiság elve:* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- *Személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog:* „Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.” [Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdés];
- *A személyes adatok védelme:* „Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez...” [Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdés];
- *A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség biztosítása:* „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (2), (4) és (5) bekezdés];

²³ Vö.: Gyvt. 72. § (1) bekezdés a) pont: gyámhatóság, rendőrség, idegenrendészeti hatóság, menekültügyi hatóság, ügyészség, bíróság, büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága.

²⁴ Vö.: A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 343. § (1) bekezdés; Gyvt. 81/A., 81/B. §

²⁵ Vö.: A Gyermekjogi Egyezmény 9. cikk (1) és (3) bekezdés; Gyvt. 2. § (1) pont

- *A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].

1.4. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások

- *Magyarország Alaptörvénye;*
- *2013. évi CCXL. törvény* a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bv. tv.);
- *2012. évi C. törvény* a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.);
- *2011. évi CXC. törvény* a nemzeti köznevelésről (a továbbiakban: Köznev. tv.);
- *2011. évi CXI. törvény* az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.);
- *2011. évi CXLIII. törvény* a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről (a továbbiakban: Jegyzőkönyv);
- *1997. évi XXXI. törvény* a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (a továbbiakban: Gyvt.);
- *1994. évi XXXIV. törvény* a Rendőrségről (a továbbiakban: Rtv.);
- *1991. évi LXIV. törvény* a New Yorkban 1989. november 20-án kelt, a Gyermek jogairól szóló Egyezmény kihirdetéséről (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- *27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet* a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről;
- *478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet* a veszélyhelyzet kihirdetéséről;
- *283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet* a járványügyi készültség bevezetéséről;
- *90/2020. (IV. 6.) Korm. rendelet* a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról
- *40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet* a veszélyhelyzet kihirdetéséről (a továbbiakban: Korm. rendelet);
- *1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet* a javítóintézetek rendtartásáról (a továbbiakban: Rendtartás);
- *16/2014. (XII. 19.) IM rendelet* a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírás helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: IM rendelet);
- *37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet* a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról (a továbbiakban: EMMI rendelet);
- *30/2011. (IX. 22.) BM rendelet* a rendőrség szolgálati szabályzatáról (a továbbiakban: RSZSZ rendelet);
- *15/1998 (IV. 30.) NM rendelet* a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (a továbbiakban: NM rendelet);
- *3/2015. (II. 20.) ORFK utasítás* a Rendőrség Fogdaszolgálati Szabályzatáról (a továbbiakban: ORFK utasítás);
- Az országos tisztifőorvos 15717-5/2021/EÜIG számú határozata (2021. IV. 1.);
- Az országos tisztifőorvos 15717-3/2021/EÜIG számú határozata (2021. III. 6.);
- Az országos tisztifőorvos 13305-16/2020/EÜIG számú határozata (2020. III. 17.);

- A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság sztenderdjei. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2011; CPT (2015) 1 (a továbbiakban: CPT/Inf);
- Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) (a továbbiakban: Advice of the SPT).

1.5. A látogatás módszere

Az előre be nem jelentett látogatás során a látogatócsoport tagjai maszkot viseltek. Az interjúk egy részét a szabadban folytatták, a meghallgatások során ügyeltek a biztonságos távolság megtartására.

Az Ajb. 39/B. § (3) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a látogatás résztvevői a következő vizsgálati módszereket alkalmazták:

- helyszíni iratbetekintés, dokumentumok bekérése, másolatok, fényképek készítése;
- az elhelyezés körülményeinek vizsgálata, fotók készítése az alábbi fókuszpontokkal:
 - az épület, a helyiségek felszereltsége állapota, alkalmassága,
 - a személyes higiénés feltételek biztosítása, a fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések,
 - a tanulás és foglalkoztatás körülményei;
- személyes meghallgatások, félig strukturált interjúk felvétele bizalmas körülmények között az ellátott gyermekekkel és az őket gondozó munkatársakkal az alábbi témakörökben:
 - bánásmód általában, illetve a járványhelyzet milyen változásokat, megszorításokat idézett elő;
 - a fertőzés megelőzése érdekében, különösen a befogadás során követett eljárás;
 - az egészségügyi ellátás biztosítása, az egészségügyi elkülönítés lehetősége;
 - fertőzés bekövetkezésének gyanúja esetén követett gyakorlat;
 - napirend, a tanulás és a szabadidő eltöltése, a szabad levegőn való tartózkodás;
 - kapcsolattartás és annak módosulásai a járványügyi veszélyhelyzettel, annak feloldásával, újra bevezetésével összefüggésben.

A látogatócsoport a vizsgálat során 21 ellátott gyermeket és fiatal felnőttet, valamint 17 alkalmazottat hallgatott meg.

1.6. Szankció tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

1.7. A látogatás időpontja

2022. március 2-3.

1.8. A látogatás résztvevői

Dr. Gilányi Eszter jogász, pszichológus

Dr. Izsó Krisztina, jogász

Tóthné Kiss Klaudia, pszichológus
Dr. Mézes Norbert, jogász (márc. 3-án)
Dr. Ferenczi-Dallos Gyöngyvér (márc. 2-án), gyermek- és serdülő pszichiáter szakorvos,
eseti szakértő

2. A tényállás és megállapítások

2.1. Az Intézmény alapadatai

Az Intézet (1151 Budapest, Pozsony u. 36.) az egyetlen olyan javítóintézet, mely lányok részére kijelölhető akár „javítóintézeti nevelés elrendelése”, akár a „letartóztatás javítóintézetben történő végrehajtása” esetén.²⁶ Ellátási területe az egész országot lefedi.

A „Leánynevelő Intézet” története Rákospalotán 1890-ig nyúlik vissza. A „növédek-családokban” a családfők irányítása alatt éltek a lányok, akiknek az intézeti elhelyezését akkoriban a szülők és a gyámhatóság is kezdeményezhette. Változást hozott ebben a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, mert bírósági elrendeléshez kötötte a fiatakorúak²⁷ javítóintézetben történő elhelyezését. 1995-től már jogszabály határozta meg a javítóintézeti nevelés időtartamát is, és a következő évtől újabb jelentős profilbővülésként már a bűnelkövetéssel gyanúsított fiatakorúak letartóztatásának végrehajtására is mód nyílt Rákospalotán.²⁸ 2006 óta lehet speciális szükségletű leányokat is nevelni az intézményben. 2016-ban egészült ki az Intézet alaptevékenysége anyák és gyermekeik együttes elhelyezésével.

A látogatáskor hatályos Alapító okirat 2016. december 27-én kelt. Az alapító és irányító szerv a látogatáskor az Emberi Erőforrások Minisztériuma volt, középírányítói és fenntartói feladatokat a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: SZGYF) látta el.

A gyermekvédelemben megközelítőleg 40 éves gyakorlattal rendelkező igazgatót az SZGYF főigazgatója nevezte ki határozott időre. Az Intézet képviselőjét az igazgató látja el, ő a munkáltatói jogkör gyakorlója. Feladatai közé tartozik a munkatársak kiválasztása, kinevezése, vezetésével készülnek el a szakmai programok, és ő felel azok megvalósításáért. „Külön szakmai program határozza meg a javítóintézeti nevelési egység [...] és a központi speciális gyermekotthoni egység munkáját.”²⁹ A gyermekotthoni nevelési egység szakmai programja 2019. december 10-én, a javítóintézet szakmai programja 2020. november 2-án kelt. Ez utóbbit 2020 december 10-én az SZGYF főigazgatója jóváhagyta.

A 2022. január 14-én kelt Szervezeti és Működési Szabályzatot (a továbbiakban: SZMSZ) az SZGYF főigazgatója 2020. február 7-én hagyta jóvá.

Az Intézet teljes befogadási kapacitása 84 fő, melyből 60 férőhely a javítóintézeti nevelési egység, és 24 férőhely gyermekotthoni egység működésére fordítható.³⁰ A költségvetési szerv alaptevékenysége javítóintézeti ellátás biztosítása 20 férőhelyen a bíróság által előzetes letartóztatásba helyezett, 30 férőhelyen a javítóintézeti nevelésre utalt leányok számára, továbbá speciális gyermekotthoni ellátás³¹ biztosítása leányok számára. Mindkét részlegen van mód arra,

²⁶ Az 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 3. melléklet

²⁷ A jelenleg hatályos Btk. szerint: 105. § (1) Fiatakorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.

²⁸ Vö.: <http://www.leanynevelo.hu/az-intezmenyrol/hagyomany-es-jelen>

²⁹ Az EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthona Javítóintézeti Nevelési Egységének (javítóintézeti nevelésre utalt és javítóintézetben végrehajtandó letartóztatásra befogadott fiatakorúak) Szakmai Programja 3. old.

³⁰ SZMSZ 1.3. pont, 9. old.

³¹ „speciális ellátást kell biztosítani ba) a súlyos személyiségfejlődési, érzelmi élet- és impulzuskontroll-zavarokkal küzdő, illetve súlyos pszichotikus vagy neurotikus tüneteket mutató gyermek ..., bb) a súlyos magatartási és beilleszkedési zavarokat vagy súlyos antiszociális viselkedésmódokat tanúsító gyermek ..., bc) az alkohol, drog és egyéb pszichoaktív szert használó gyermek ..., bd) a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló törvényben meghatározott szexuális szolgáltatásra felajánkozás tilalmát megszegő gyermek ... számára.” Gyvt. 53. § (2) b) pont.

hogyan az ott elhelyezett leányok és gyermekeik együttes elhelyezését biztosítsák, valamint a bármelyik részlegben nagykorúvá vált fiatal felnőttek utógondozói ellátásának biztosítására is.³² A javítóintézeti egységben az utógondozás számára 4, az anya-gyermek elhelyezésre további 6 férőhely áll rendelkezésre. A speciális gyermekotthoni ellátás esetében a fenti igények teljesítése a 24 férőhelyen belül lenne engedélyezhető a csoportlétszámok csökkentésével. „Anyá és gyermeke együttes elhelyezése a központi speciális gyermekotthon Működési Engedélye szerint egy anya és egy gyermeke”³³ számára biztosítható.

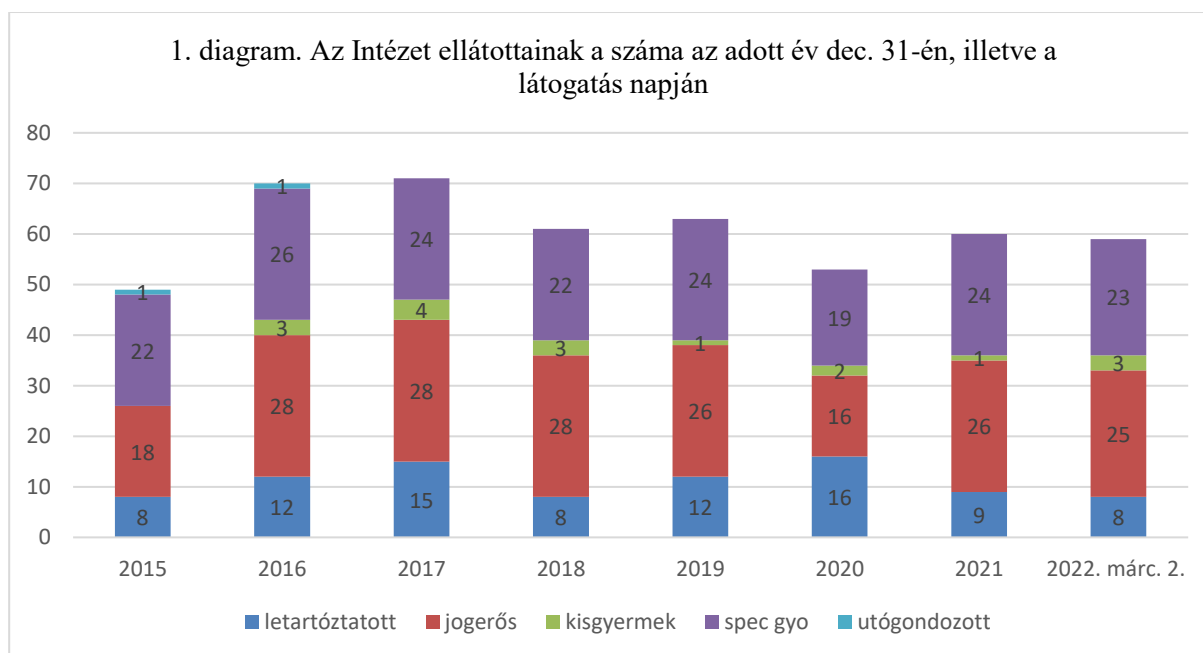
A gyakorlatban az anya-gyermek részlegben 4 anya és 4 gyermeke számára biztosítható hely, ahol igény esetén nem csupán egy speciális szükségletű édesanyjának teremtik meg a gyermekével együttes elhelyezés lehetőségét. A részleg sajátossága miatt azonban a bíróság által előzetes letartóztatásba helyezett anyák befogadását gyermekükkel együtt nem tudják megoldani. Mindkét javítóintézeti részlegben 2-2 csoport kialakítására van lehetőség, ami a jogszabályban rögzített csoportlétszámokat³⁴ figyelembe véve a javítóintézeti nevelésre utalt lányok esetében nem éri el, a javítóintézetben végrehajtandó letartóztatásra utaltak esetében viszont meghaladja az alapító okiratban rögzített férőhelyszámokat.³⁵

Az NMM felhívja a fenntartó figyelmét arra, hogy az engedélyezett férőhelyszámot úgy határozza meg, hogy az összhangban legyen az Intézet fizikai struktúrájával és a jogszabályban meghatározott csoportlétszámokkal.

2.2. Az ellátottak köre

2.2.1. A létszámadatok változásának tendenciái

A látogatás 1. napján 59 főre volt feltöltve az Intézet, 70%-os kihasználtsággal működött. Az utóbbi évek létszámadatait az alábbi ábra mutatja.

A grafikonon látható, hogy a speciális gyermekotthon szinte folyamatosan teljesen feltöltött volt, a 2020-ban mutatkozó alacsonyabb szám egy kettős szükségletű gyermek ellátásából fakadt,

³² Alapító okirat 3.3. pont

³³ SZMSZ 1.3. pont, 9. old.

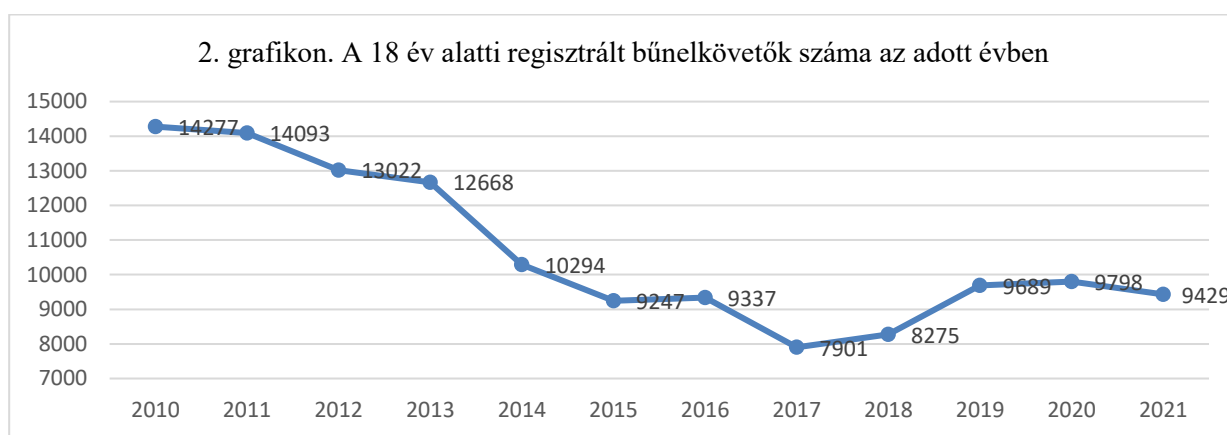
³⁴ „A javítóintézetben a fiatalok nevelését, ellátását legfeljebb tizenkettő fős csoportokban kell biztosítani. Az értelmi fogyatékossgal élő, szenvedélybeteg vagy súlyos beilleszkedési zavarokkal, személyiségzavarokkal küzdő fiatalok számára létrehozott speciális csoportokban legfeljebb nyolc fő helyezhető el.” Gyvt. 66/M § (3) bekezdés

³⁵ SZMSZ 3.2.1. pont, 29-30. old.

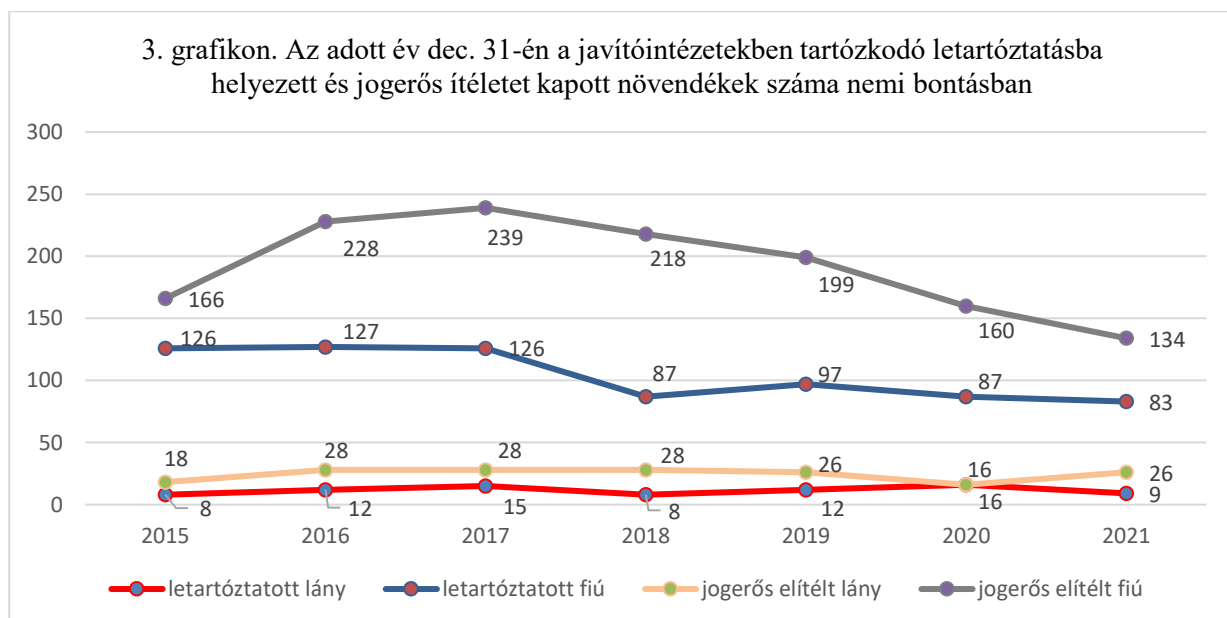
akinek a gondozása tartósan csökkentette a befogadható létszámot. A külön kategóriaként megjelölt „kisgyermek” az anya-gyermek részlegen élő, az édesanyjukkal együtt elhelyezett csecsemők, kisdetek számát mutatja. Édesanyjuk a fenti grafikonban a bekerülésüket meghatározó ellátási formánál szerepel. A 2016-os megnyitása óta a részleg folyamatosan betölti szerepét. 2017-ben távozott az Intézetből az utolsó utógondozott ellátott.

Ha az utolsó, 2021 januárjától a látogatás napjáig terjedő időszak részletes, havi bontásokban készült statisztikáját nézzük, akkor az anya-gyermek részleg kihasználtsága 33% és 100% közötti volt. A javítóintézeti neveltek részlegén 45% és 82% között volt a telítettség. A letartóztatott ellátottak száma jelentősen változott, 3 hónapban csak megközelítette a félszázat (46-49%-os kihasználtság), míg két hónapban túltelítettség (103%) volt a részlegen. A speciális gyermekotthoni részleg kihasználtsága volt a legmagasabb, 75-104% között változott.

Az utóbbi évtized statisztikájában csökkent a 18 év alatti bűnelkövetők száma.³⁶ A 2017-es legalacsonyabb értéket ugyan egy újabb növekedés követte, de 2015 óta egyik évben sem érte el a 10 000-es esetszámot a bűnelkövetés.

Ezt a tendenciát nem követi a javítóintézetben elhelyezett gyermekek és fiatalok száma.³⁷

A javítóintézetekben elhelyezett leányok száma a megfigyelt évek során 26 (2015. év) és 43 fő (2017. év) között ingadozott. A fiúk esetében szintén 2017-ben volt a létszám a csúcson 365

³⁶ A számadatok forrása: https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0004.html

³⁷ A számadatok forrása: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0020.html; és intézményi adatszolgáltatás

fővel, azóta náluk összességét tekintve folyamatosan csökkenő a létszám, 2021. dec. 31-én 217 fiú élt a javítóintézetekben. A Börtönstatisztikai szemle szerint a „fogvatartottak nemek közötti megoszlása az évek során nem változott, töretlenül 7-7,5% között mozog a női fogvatartottak aránya.”³⁸ A javítóintézetekben élő növendékek között a lányok aránya ennél magasabb, 2015-ben 8%, a következő évben 10% volt, majd a négy éven keresztüli 11% a 2021-es évben 14%-ra emelkedett.

Az azonban pozitív változást jelez, hogy a büntetés-végrehajtás intézeteiben radikálisan csökkent a fiatalok személyek száma. Addig, amíg 2014. év végén 456 fiatalok letartóztatott és elítélt³⁹ elhelyezéséről gondoskodott a rendszer, 2021. december 31-én csak 30 fiatalok tartózkodott a büntetés-végrehajtás intézeteiben. Az NMM által gyűjtött adatok szerint hullámszerűen a fiatalok száma az adott év dec. 31-én a büntetés-végrehajtás intézeteiben, melyet az 1. táblázat mutat be.

1. táblázat. A büntetés-végrehajtás intézeteiben és intézményeiben fogvatartott 18 éven aluliak száma

Év	18 éven aluli fogvatartottak száma
2016.	187
2017.	288 ⁴⁰
2018.	57
2019.	178
2020.	32
2021.	30

A létszám ingadozását az is okozhatja, hogy büntetés-végrehajtás rendszerében a fiatalokat tartják nyilván, nem minden évben adtak meg elkülönítetten adatokat a 18 éven aluliak vonatkozásában. Az NMM bízik benne, hogy a 2020-21. évben tapasztalt harminc körüli létszám nem csupán átmeneti csökkenés eredménye.

2.2.2. Az intézet csoportjai, a növendékek és a gyermekek életkora, szükséglete

Mivel mind a letartóztatottak, mind a javítóintézeti neveltek számára csupán két csoportot tudnak kialakítani, a csoportok heterogén összetételűek. Két-két csoport esetében nem megvalósítható a befogadó csoportra,⁴¹ az életkori elkülönítésre⁴² vonatkozó előírás, mely utóbbtól az igazgató indokolt esetben el is térhet. A végleges csoportba helyezés is igazgatói hatáskör,⁴³ ami Rákospalotán a bekerülést követően történik. A csoportok között ugyan lehet átjárás, de a lányok jelentős többsége, 78%-a a látogatás napján ugyanabban a csoportban volt, mint ahova felvételét követően bekerült. A csoportok állandóságára is hozzájárulhat a lányok biztonságérzetének kialakulásához, elősegítheti a reszocializáció sikerét, ugyanakkor vannak olyan helyzetek, amikor a változtatás elkerülhetetlen, az ellátott érdekében történik. Az egyik kiskorú édesanya például a speciális gyermekotthoni részlegen töltött 5 hónap után a gyermekének megszületése miatt került át az anya-gyermek részlegre.

A látogatás napján a ténylegesen jelenlévők száma 51 fő volt, köztük 3 kisbaba. Az egyetlen külföldi állampolgár a speciális gyermekotthoni részlegen élt.

³⁸ https://bv.gov.hu/sites/default/files/Bortonstatisztikai_Szemle_2020.pdf. 17. old.

³⁹ https://bv.gov.hu/sites/default/files/Bortonstatisztikai_Szemle_2020.pdf. 17. old.

⁴⁰ Ez a szám az összes fiatal fogvatartottat, és nem csak a 18 éven aluliakat tartalmazza. BVOP adatszolgáltatás

⁴¹ Bv. tv. 350. § (1) bekezdés, 386. §

⁴² Bv. tv. 348. § (3) bekezdés

⁴³ Bv. tv. 350. § (4) bekezdés

A bíróság által előzetes letartóztatásba helyezettek (8 fő) valamennyien az Intézetben tartózkodtak, egy 3 és egy 5 fős csoportba voltak beosztva.

A javítóintézeti nevelésre utaltak (25 fő) 2 csoportjában 20-an voltak jelen. Az „A” csoport 11, a „B” 13 fővel működött. Az „A” csoportból egy lány kivizsgáláson volt a Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézetben, a „B” csoportból két növendék büntetés-végrehajtási intézetben végrehajtandó letartóztatásba került, egy fiatal felnőtt január 2-a óta engedély nélküli eltávozáson volt. További egy jogerős ítélettel rendelkező fiatal édesanya az anya-gyermek részlegen volt elhelyezve a gyermekével együtt.

A speciális gyermekotthon 3 csoportjába 6, 7 és 8 leány volt beosztva, és további két speciális szükségletű⁴⁴ leány a gyermekével együtt az anya-gyermek részlegen nyert elhelyezést. A speciális szükségletű lányok (23 fő) közül ketten befogadásukat követően jogerős ítéletet kaptak, javítóintézeti nevelésre utalták őket, ezért ők itt is benne voltak a nyilvántartásban, de a javítóintézeti részlegen éltek. Ketten kettő, illetve négy hónappal a látogatást megelőzően engedély nélkül távoztak.

Az Intézet csoportjait, azok létszámát az ellátottak életkorának és szükségletének feltüntetésével együtt a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat. Az Intézet csoportjainak feltöltöttsége, és a csoportban elhelyezettek életkora, szükséglete 2022. március 2-án

A csoport megnevezése	ellátottak száma	ellátottak életkora	az ellátottak szükséglete, nevelési igénye
Letartóztatott E1	3	16-19 év között	3 fő átlagos
Letartóztatott E2	5	16-19 év között	4 fő átlagos, 1 fő SNI ⁴⁵ és különleges
Jogerős A	11	15-20 év között	2 fő átlagos, 3 fő speciális, 5 fő kettős, 1 fő kül. szüks. köztük 5 fő SNI
Jogerős B	13 -2 fő bv-ben	16-21 év között	9 fő átlagos, 1 fő speciális, 1 fő kettős, köztük 1 fő SNI
Speciális gyo. S1	7	16-18 év között	4 fő speciális, 3 fő kettős, köztük 3 fő SNI
Speciális gyo. S2	8 -2 fő jav-ban	14-18 év között	4 fő speciális, 2 fő kettős, köztük 2 fő SNI
Speciális gyo. S3	6	14-17 év között	4 fő speciális, 2 fő kettős, köztük 2 fő SNI és 1 fő ADHD
Anya-gyermek	3+3	15-19 év között 2-25 hónap között	1 fő átlagos, 2 fő speciális + 3 fő különleges

Egy javítóintézeti nevelésre utalt anyának nyílt lehetősége kicsit több mint egy éve élni az Intézetben a gyermekével történő együttes elhelyezés előnyeivel. Két speciális szükségletű leánynak született gyermeke a látogatást megelőző hónapokban, ők a picik születése óta nevelték gyermekeiket az otthon munkatársainak segítségével. Ahogy azt a 2.1. fejezetben is jelezte az NMM, a hatályos szabályozás⁴⁶ nem tenné lehetővé, hogy két speciális szükségletű anyát helyezzenek az anya-gyermek részlegre.

Az NMM felhívja az intézet igazgatójának és a fenntartónak a figyelmét arra, hogy az SZMSZ által szabályozott helyzetek és a gyakorlat között teremtsen összhangot.

⁴⁴ A speciális szükséglet fennállását a megyei, fővárosi vagy az országos gyermekvédelmi szakértői bizottság vizsgálata alapozza meg.

⁴⁵ SNI: „Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” Köznev. tv. 4. § 25. bekezdés.

⁴⁶ SZMSZ 1.3. pont, 9. old.

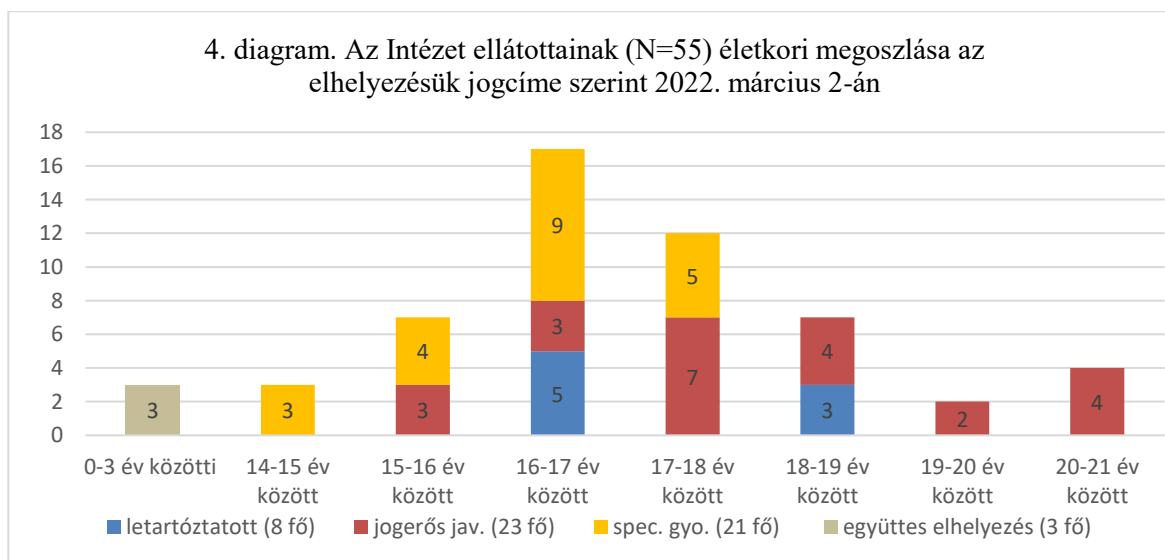
Mivel a „Jogerős B” csoportból két személy tartósan távol volt, így a 13 fő együttes elhelyezésével a gyakorlatban nem lépték túl a jogszabályban⁴⁷ előírt 12 fős létszámhatárt.

A speciális csoportokban is tartották a maximálisan 8 fő együttes elhelyezését⁴⁸ lehetővé tévő rendelkezést. Az NM rendelet azt is előírja, hogy csoportonként csak 2 kettős szükségletű gyermek helyezhető el, ami az „S1” csoportban nem teljesült. Ugyanakkor a jogszabály lehetőséget ad arra, hogy a gyermek érdekében el lehessen térni a maximális két főtől, és javasolja a csoportlétszám csökkentését, mely mindhárom csoport esetében megvalósult.⁴⁹

Érdeemes lenne rendszerszinten megoldást keresni a két helyen is nyilvántartott gyermekek miatt kialakuló helyzet kezelésére. Valamennyi központi speciális gyermekotthonban hosszú várólista van, a vezető elmondása szerint itt sem ritka, hogy 8 hónap várakozási idő után tudnak csak felvenni valakit.⁵⁰

Az NMM felhívja a belügyminiszter figyelmét arra, hogy a központi speciális gyermekotthonokba való bekerülésre hónapokon át rossz pszichés állapotban várakozó gyermekek nélkülözik a szükségletüknek megfelelő terápiás támogatást, miközben a szabad férőhelyeket csökkenti⁵¹ az intézményekből tartósan távol lévők, más típusú ellátásba „kényszerülők” száma.⁵² Az, hogy a gyermekek nem jutnak hozzá a szükségletüknek megfelelő ellátáshoz, veszélyezteti a védelemhez és gondoskodáshoz való joguknak az érvényesülését.

A látogatáskor a javítóintézetben élők átlagéletkora 17 év 8 hónap volt. Az ellátottak életkori megoszlását – mindenkit csak egyszer, és büntetés-végrehajtás intézeteiben tartózkodókat nem figyelembe véve – a 4. ábra mutatja.

A letartóztatottak átlagéletkora 17 év 4 hónap, a javítóintézeti nevelésre utaltaké 17 év 10 hónap volt. A legfiatalabb a jogerős javítóintézeti részlegen alig töltötte be a 15. életévét, a

⁴⁷ „A javítóintézetben a fiatalkorúak nevelését, ellátását legfeljebb tizenkettő fős csoportokban kell biztosítani.” Gyvt. 66/M § (3) bekezdés

⁴⁸ NM Rendelet 126. § (5) bekezdés

⁴⁹ „Egy csoportban legfeljebb 2 fő kettős szükségletű gyermek helyezhető el. Ettől kizárólag az érintett gyermekek érdekében lehet eltérni. Kettős szükségletű gyermek elhelyezése esetén a csoport létszáma csökkenthető. NM Rendelet 126. § (5a) bekezdés.

⁵⁰ Lásd pl. AJB-18/2020. sz. jelentés 6. old.

⁵¹ „Gondozási helyen lévő gyermekként kell figyelembe venni azt a gyermeket is, aki átmenetileg tartózkodik a gondozási helyén kívül, így különösen, ha ... letartóztatásban van, illetve szabadságvesztését vagy egyéb büntetését tölti” Gyvt. 80/B § (5) d) pont.

⁵² Az esztergomi EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola látogatásakor 2, az ő nyilvántartásukban is szereplő lány volt tartósan javítóintézetben elhelyezve. (AJB-18/2020. sz. jelentés 7. old.) A főtí Károlyi István Gyermekközpont Speciális Gyermekotthonából a látogatáskor a létszámban 6 olyan tartósan távollévő fiú volt, aki ellen intézkedést foganatosítottak, javító- vagy büntetés-végrehajtási intézetben voltak elhelyezve. (AJB-705/2016. sz. jelentés 10. old.)

legidősebb két hónap híján 21 éves volt. A letartóztatottak valamennyien elmúltak már 16 évesek, és még egyikük sem volt 19 éves. A speciális gyermekotthoni részleg legfiatalabb ellátottja 5 hónappal múlt 14 éves a látogatáskor, míg a legidősebb a látogatást követő 3. hónapban válik nagykorúvá, átlagéletkoruk 16 év 3 hónap. Bár a jogszabályok kivételesen indokolt esetben a speciális gyermekotthonban való elhelyezést már 10 éves kortól,⁵³ a javítóintézetben történő elhelyezést pedig 12 éves⁵⁴ kortól lehetővé teszik, Rákospalotán a látogatáskor 14 évesnél fiatalabbak csak az édesanyjukkal együttesen elhelyezett kisgyermekek voltak. A legnépesebb a 16-17 év közötti korosztály volt.

2.2.3. Bekerülés az Intézetbe, az ott tartózkodás időtartama és az elbocsátások

A bekerülésüket megelőzően az ellátottak háromnegyede (42 fő) hosszabb-rövidebb ideig már valamilyen intézményes nevelésben részesült. Ez a tény nem meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy speciális szükségletet csak a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek esetében állapítanak meg. Az alábbi 3. táblázatban részletezve látható az ellátottak megelőző gondozási helye.

3. táblázat. Az ellátottak (N=55 fő) Intézetbe kerülését megelőző gondozási helye az Intézet csoportjai szerint áttekintve

Csoport	A bekerülés előtti gondozási hely megnevezése					összes
	család	gyermekotthon	speciális gyermekotthon	bv. int.	kórház	
E1	2	1				3
E2	3	2				5
JA	1	7	3			11
JB	4	3	2	2		11
S1		7				7
S2		6				6
S3	1	5				6
Anya-gyerek		3		1	2	6
összes	11	34	5	3	2	55

A táblázatban a „kórház” azt jelzi, hogy az anya-gyermek részleg 3 kisgyermeké közül kettő születésétől kezdve az édesanyjával lehetett, a szülést követő kórházi tartózkodást követően az Intézetbe kerültek. A harmadik kisgyermek csecsemőotthonból érkezett, édesanyja büntetés-végrehajtási intézetben volt, számukra a javítóintézeti elhelyezés családgyejesítést is jelentett. Látható az is, hogy a büntetés-végrehajtás intézeteivel oda-vissza irányban is van mozgás. Az Intézet látogatáskori létszámából a JB csoportból két fő büntetés-végrehajtási intézetbe került letartóztatásra, hárman pedig onnan kerültek jogerősen javítóintézeti elhelyezésre. A szakellátásból bekerülő gyermekek különböző gyermekotthonokban éltek, öten speciális gyermekotthonból, ketten befogadó otthonból érkeztek, néhányan lakásotthonban voltak elhelyezve. Közvetlenül nevelőszülőktől nem került be gyermek az Intézetbe.

⁵³ A speciális szükségletű „12. életévét – kivételesen indokolt esetben 10. életévét – betöltött gondozott gyermek számára” állapotához igazodóan speciális ellátást kell biztosítani speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban vagy a gyermekotthon speciális csoportjában. vö: NM rendelet 126. § (1) bekezdés

⁵⁴ „Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve a) az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], b) az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), c) a testi sértés [164. § (8) bekezdés], d) a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)-(3) bekezdés], e) a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül], f) a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [312. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül], g) a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés], h) a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés], és i) a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Btk 16. §

A látogatás napján a legrégebb óta, pár nap híján 3 éve egy jogerős ítéletet töltő lány élt az Intézet falai között. A 13. születésnapja előtt 3 hónappal került a speciális gyermekotthoni részlegbe, és még 14 éves kora előtt, 13 és fél évesen került a látogatáskori csoportjába. A jogerős ítéletüket töltők 3-35 hónapja, átlagosan 13,3 hónapja éltek Rákospalotán. 2021. január 1-jétől áttekintve az elbocsátott növendékek tartózkodási idejét, 10 hónap az átlagos időtartam. Volt, akit még a bekerülése napján szabadítottak, és volt, aki 2 év 2 hónap után hagyhatta el az intézményt.

Előzetes letartóztatásban 3-21 hónapja, átlagosan 9,8 hónapja voltak a lányok a látogatás napján, vagyis senki nem érte még el a jogszabályban⁵⁵ meghatározott 2 évet. A látogatáskor jelenlévők között nem volt olyan, aki 14 éves kora előtt került volna letartóztatásba, esetükben még rövidebb, maximálisan egy év lenne a letartóztatásban tölthető idő.⁵⁶ Az utolsó évben elbocsátott növendékek között sem lépték túl a két éves lehetőséget. 1 hónap és néhány nap híján 2 év között változott a benttartózkodás, átlagos ideje 10 és fél hónap volt.

A speciális szükségletű gyermekek átlagosan 10,5 hónapot töltöttek el az Intézetben. Az S2 csoportban mindenki 3-4 hónapja érkezett, a másik két csoport ebből a szempontból heterogénebb, 1-28 hónap közötti az ingadozás, átlagosan 14 hónapja voltak a lányok a gyermekotthonban. A részlegről kikerültek között nagy volt a szórás az Intézetben töltött idő tekintetében. Egy lány két hónap és egy hét után a családjához kerülhetett, míg két kettős szükségletű lány 4 évnél⁵⁷ is hosszabb idő után került ki, átlagosan 2 év 3 hónap volt a speciális gyermekotthonban tartózkodás ideje.

Az anya-gyermek részleg 3 ellátottja 5, 10 és 13 hónapot töltött az Intézet falai között. 2021 januárja óta 3 lány került elbocsátásra, mindhárman egy és két év közötti időtartamot töltöttek az otthonban, ketten 1 éves, egyikük pedig 15 hónapos gyermekével együtt került ki. Mindhárom édesanya kikerülését követően gyermekével együttes elhelyezést kapott gyermekotthonokban.

Az alábbi 4. táblázat azt mutatja meg, hogy az Intézetből 2021. január 1-jétől a látogatás napjáig kikerült ellátottak hol folytatták tovább az életüket.

4. táblázat. Az Intézet korábbi ellátottjai (N=55 fő) Intézetből kikerülve hova, milyen gondozási helyre kerültek a bent tartózkodás jogcíme szerint áttekintve

Korábbi csoportja, jogcíme	A kikerülést követő gondozási hely, illetve státusz							összes
	szakellátás		javító-intézet	BV	család	nagykorú lett	szökésben volt	
	gyermek-otthon	UG						
Letartóztatott	4		16		2			22
Javító	3	2		2	9	1	1	18
Speciális gyermekotthon	2				1	6		9
Anya-gyermek	6							6
Összes	15	2	16	2	12	7	1	55

A táblázatból leolvasható, hogy a letartóztatottak közel $\frac{3}{4}$ -ét javítóintézeti nevelésre ítélték. A javítóintézeti nevelés intézkedés hatályának lejártá után a fiatakorúak fele visszatérhetett a családjába, két növendék a büntetés-végrehajtás intézeteiben letöltendő büntetést kapott. Egy

⁵⁵ „A letartóztatás megszűnik, ha annak tartama a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltött fiatakorúval szemben a két évet eléri, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás esetét, továbbá ha a másodfokú vagy a harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező végzése elleni fellebbezés elbírálása iránti eljárás van folyamatban vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.” Be. 688. § (2) bekezdés b) pont.

⁵⁶ Be. 688. § (2) bekezdés a) pont.

⁵⁷ Bár a jogszabály két évben maximalizálja az ellátás időtartamát, de kivételesen indokolt esetben lehetőséget biztosít a hosszabbításra: „A speciális gyermekotthonban [...] a gyermek teljes körű ellátásának időtartama ugyanazon a gondozási helyen nem haladhatja meg a két évet, [...] kivételesen indokolt esetben, a speciális szükséglet fennállásáig meghosszabbodhat.” Gyvt. 58. § 3. bekezdés és 4. b) pont.

gyermek a bekerülését követő harmadik hónapban engedély nélkül eltávozott, és az elbocsátásáig folyamatosan szökésben volt. A speciális gyermekotthoni részlegben ellátottak ^{2/3}-a nagykorúságának elérésekor távozhatott az Intézetből.

A látogatás napján az intézetben nyilvántartott ellátottak közül 9-en (16%) távoztak már el engedély nélkül, közülük hatan egy alkalommal. Néhányan napokon belül visszakerültek, visszatértek, de arra is volt példa, hogy tartósan nem került elő, aki eltávozott. Az intézetből 2021 januárja óta elbocsátott növendékek közül 10-en (18%) távoztak el engedély nélkül, heten mindössze egyszer, ami kétnapos távollétet, de folyamatos távollétet is eredményezhetett, mint a példa is mutatta.

A befogadásokat és az elbocsátásokat a pandémiában meghozott intézkedések⁵⁸ nem akadályozták. Az eljárásrend szerint munkaidőben a növendékügyi előadó nézi át, hogy rendben vannak-e a befogadáshoz szükséges papírok. Az otthonvezető és az ápolónő ellenőrzi, hogy nincsenek-e külsérelmi nyomok a beérkezett gyermekeken. Amennyiben rendőr hozta be a fiatakorút, a rendőrnek is meg kell várni a fizikai szemrevételezés végét, csak azt követően távozhat a helyszínről. A befogadásokat a világjárvány annyiban módosította, hogy a felvételüket követően az ellátottak 10 napos egészségügyi elkülönítésére került sor. Az egészségügyi részleg betegszobáiban kellett tartózkodni a huzamosabb ideig külső helyszínen, például kórházban tartózkodóknak is a visszatérésüket követően. Napi egy órát az elkülönítettek is tölthettek szabad levegőn. A jelen helyzetben a befogadás menetébe ékelődött hosszabb várakozási idő jó alkalmat teremtett a csoportvezető nevelők és az újonnan bekerült gyermek előzetes ismerkedésére.

Sem a járványhelyzettel összefüggésben sem az egyéb körülményekre tekintettel az ellátottak bekerülésével, elbocsátásával és csoportba helyezésével kapcsolatosan alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt a látogatócsoport nem észlelt.

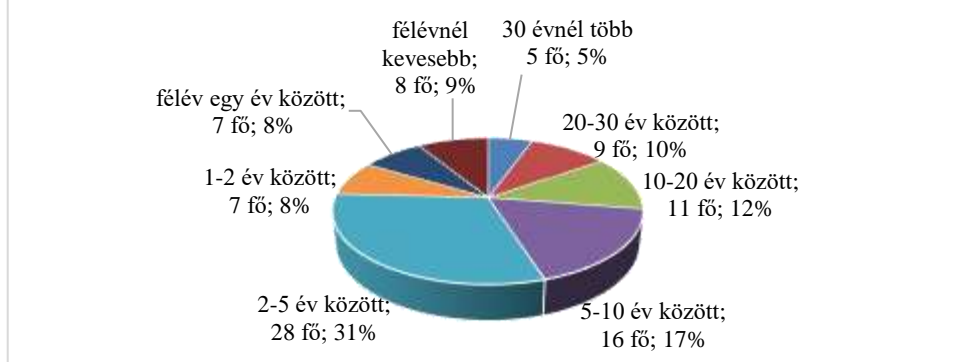
2.3. Személyi feltételek

Az igazgató munkáját az általános igazgató-helyettes, a központi speciális gyermekotthon otthonvezetője, a javítóintézeti otthonvezető és a képzési vezető segíti. A szakmai vezetők közé tartozik a rendészeti koordinátor is.

Az engedélyezett 97 álláshelyből 91 volt betöltve a látogatás napján. A szakmai létszámból 3,5, a technikai létszámból 2,5 hiányzott. A vezetői beszámoló szerint a szakemberhiány és a fluktuáció a 2021. évben valamelyest mérséklődött, de még mindig jelentős volt. A 2021. évben 18 fő lépett be és 20 fő távozott. A kilépők negyede (5 fő) próbaidő alatt és további 2 fő egy éven belül szüntette meg a jogviszonyát. A kilépők fele (10 fő) 1-5 év közötti időtartamban volt az Intézet munkatársa, ketten dolgoztak csupán öt évnél régebben. Egy munkavállaló elhunyt 2021-ben. A 2022. év első két hónapjában is felvettek 5 új munkatársat, akik közül ketten a látogatás napján már nem dolgoztak az Intézetben. Az alkalmazottak 9%-a féléven, 17%-a egy éven belül, egynegyede 2 évnél rövidebb ideje lett az Intézet munkavállalója. A munkavállalók szubjektív beszámolóiból a fluktuáció erősödése tűnt ki. Az új belépők betanítása, a fluktuáció mindig terhet jelent az Intézet stabil munkavállalói számára, hozzájárul a túlterhelődéshez, fokozza a kiégés veszélyét. A legrégebb óta, 38 éve egy gyógypedagógus volt állományban, de az igazgató is több, mint 30 éve alkalmazásban állt a látogatás idején. Az 5. ábra részletezi, hogy az Intézet alkalmazottai mióta álltak foglalkoztatási jogviszonyban az Intézettel a látogatás idején.

⁵⁸ A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet; és az országos tisztifőorvos a 13305-16/2020/EÜIG számú, márc. 17-én kelt határozata; A veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 6.) Korm. rendelet; A járványügyi készség bevezetéséről szóló 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet; 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről; 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről

5. diagram. Az Intézet munkavállalóinak foglalkoztatási ideje a vizsgált intézményben 2022 márciusában

A dolgozók egyharmada 2-5 éve, 44%-a 5 évnél régebben dolgozik Rákospalotán.

A CPT fontosnak találja és hangsúlyozza, hogy a „fiatalkorúak gondozása különleges erőfeszítéseket igényel azért, hogy csökkenteni lehessen a hosszú távú szociális beilleszkedési zavarok veszélyét. Ehhez pedig multidiszciplináris megközelítésre van szükség, amely többféle szakember tudásából táplálkozik...”⁵⁹ Az Intézetben teljesült ez az elvárás, a szociális szakemberek között szociális munkás, szociálpedagógus, szociálpolitikus, különböző pedagógus végzettségűek, mint például tanító, szaktanár, népművelés szakos, nevelőtanárként végzett egyaránt megtalálható volt. Emellett volt gyógypedagógus, pszichológus, jogász, politológus, okleveles kriminológus, teológus, romológia szakos bölcész is a foglalkoztatottak között. A gyermekfelügyelők között óvodai dajka, gyermek és ifjúsági felügyelő, pedagógiai asszisztens képesítésűek is voltak. Néhány rendész elvégezte a javítóintézeti rendész OKJ-s képzést, mások biztonságszervező, vagy személy- és vagyonőr képzéssel rendelkeztek.

A CPT azt is kiemeli, hogy a szabadságuktól megfosztott fiatalok esetében a vegyes férfi-női személyzet egyfajta „biztonsági intézkedés a fogvatartási helyeken előforduló bántalmazások ellen, különösen ami a fiatalokat illeti. A vegyes férfi-nő jelenlét jótékony hatással lehet az őrzés étoszára, és a normalitást erősítheti a fogvatartási helyszínen.”⁶⁰ A gyermekekkel és fiatalokkal foglalkozó munkatársak 64%-a volt nő. Hat csoportban vegyesen mindkét nem képviselve volt, két csoportba, az Anya-gyerek és a speciális gyermekotthon S3-as csoportjába csak dolgozónők voltak beosztva.

A CPT arra is felhívja a figyelmet, hogy a „fiatalkorúak felügyelete és gondozása különösen nagy kihívásokat támaztó feladat. Gondosan kell megválogatni azokat a munkatársakat, akiket erre a feladatra jelölnek ki, (...) olyan emberekre van szükség, akik elkötelezettek a fiatalokkal való munka iránt, és képesek arra, hogy útmutatást adjanak, és motiválják a rájuk bízott fiatalokat”.⁶¹ Annak érdekében, hogy a frissen belépő munkatársakból önálló munkára képes, a szakterület specifikus jellemzőit, sajátosságait kiismerő, motivált szakemberek váljanak belső képzéseket, felkészítéseket tartanak a számukra. A Képzési Egységben, az Anya-gyerek részlegen és a gyermekotthonban foglalkoztatottak valamennyien elvégezték a speciális gyermekotthoni felkészítést. Az Intézet régebbi dolgozói közül 2021-ben 14-en konfliktuskezelő tréningen, 3-an „A játék, és ami mögötte van” online módszertani továbbképzésen vettek részt. 2022 tavaszára a Füstbe ment terv – dohányzás megelőzés, illetve leszoktatás segítése című szakmai tanácskozás és Agressziókezelő tréning volt előirányozva 5, illetve 6 fő részére. További 23 fő a terveik szerint nem akkreditált továbbképzéseken és szupervízióon vehetett részt a 2022-es év során. A munkavállalók is megerősítették, hogy igény esetén van módjuk szupervízióon

⁵⁹ CPT/Inf (99) 12, 28. pont

⁶⁰ CPT/Inf (99) 12, 26. pont.

⁶¹ CPT/Inf (99) 12, 33. pont

részt venni. A pandémia előtt heti rendszerességgel voltak esetmegbeszélő csoportok, a fertőzésveszély csökkenésével ismét beállt a korábban megszokott működési rend. Egyik héten team-értekezlet volt, a másik héten vagy az egyes csoportokban dolgozók számára külön, vagy több csoport munkatársainak, máskor a gyerekeket tanító pedagógusoknak a bevonásával tartották az esetmegbeszélést.

A vezetők, a pedagógusok, a nevelő-gondozó munkát segítők létszámát a Rendtartás és az NM rendelet határozza meg. A vezetői munkakörök a jogszabálynak megfelelően voltak betöltve.

A Javítóintézeti Egység 3 csoportjában volt 2 nevelő és 3 gyermekfelügyelő, a 4. csoporthoz 3 nevelőt és két gyermekfelügyelőt osztottak be. Rendelkezésre állt 4 csoportonként egy utógondozó és egy gyógypedagógus, valamint a jogszabálynak megfelelően 10 pedagógust alkalmaztak a Képzési Egységben. A Javítóintézeti Egységben csupán egy pszichológust alkalmaztak, ami a férőhelyszámadatokat figyelembe véve azt jelenti, hogy hiányzott egy félállású pszichológus, de a látogatáskori feltöltöttségben jutott 40 fiatakorúra egy pszichológus. Az előírt 4 ápoló helyett 3 volt foglalkoztatva, és nem állt alkalmazásban 1 főfoglalkozású orvos és 1 részfoglalkozású pszichiáter sem. Négy csoportra volt egy utógondozó és 1 növendékügyi előadót is foglalkoztattak, ami megfelelt a jogszabályi létszámminimumnak. Az 1 kötelezően alkalmazandó rendész helyett 13 rendészt foglalkoztattak. A rendészek feladatai közé tartozik a portaszolgálat biztosítása, az Intézet területén közmunkát végzők felügyelete, riasztás esetén azonnal a hívó segítségére sietés. Az ön- és közveszélyes állapotba került lányokat ők kísérik a biztonsági elkülönítőbe. Az intézkedésről írásos jelentést kell tenniük. A rendészek kiemelt feladata az előzetes letartóztatásban lévő lányok kísérése, akik a saját elhelyezési épületüket felügyelet nélkül nem hagyhatják el. Akár az ebédlőbe, az ügyvédhez, a növendék- vagy egészségügyre akarnak eljutni, mindig csak rendészek kíséretében mozoghatnak. A rendészek hangsúlyozták, hogy az intézkedések közben bilincset vagy kényszerítő eszközt nem alkalmazhatnak, az orvosi vizsgálat alatt – hacsak őrzésbiztonsági szempontból nem aggályos a helyzet – nem tartózkodnak a rendelőben, melyet az ellátottak sem cáfoltak meg. Az NMM korábbi jelentésében⁶² részletesen kifejtette és megindokolta, hogy **megfontolásra javasolja a Rendtartás rendészek létszámára vonatkozó előírásának módosítását, melyet a jelen vizsgálat tapasztalatai alapján is fenntart.**

Az alkalmazásban álló szakoktatók számáról az Intézet saját hatáskörben dönthet, Rákospalotán mindössze egy kertészmérnök végzettségű szakoktató állt alkalmazásban, a többi szaktárgy oktatója „külsőként” járt a szakiskolákból az Intézetbe.

A Speciális Gyermekotthoni Egységben alkalmaztak egy-egy pszichológust, fejlesztőpedagógust és növendékügyi előadót, ezzel teljesült az NM rendelet szerinti létszámminimum. A gyermekotthonban és az Anya-gyermek részleg csoportjában is elegendő nevelőt (2 nevelő / csoport) és gyermekvédelmi asszisztent (1 gyermekvédelmi asszisztens / csoport) foglalkoztattak. Két csoportba azonban a 3 helyett csupán két-két gyermekfelügyelőt osztottak be.

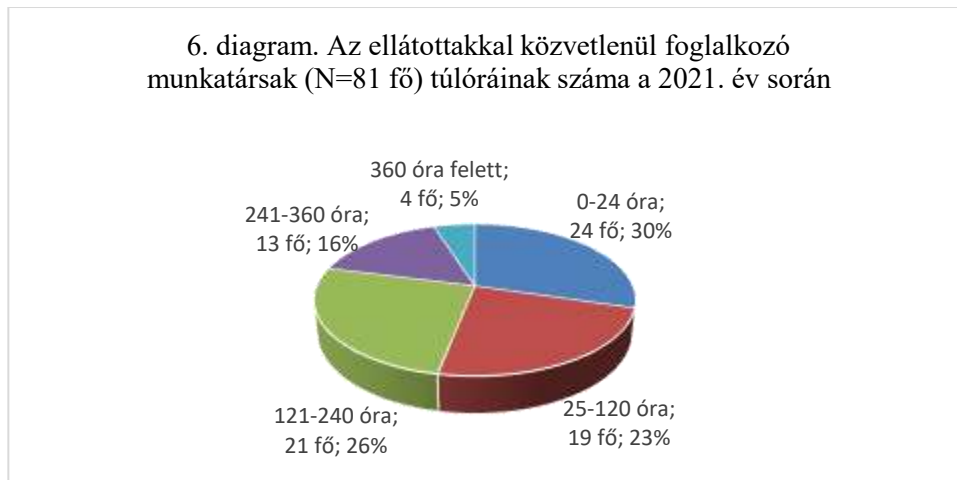
Szerződéses kapcsolatban álltak több orvossal, egy belgyógyász, egy gyermekorvos és egy foglalkozás-egészségügyi szakorvos, valamint két pszichiáter, egy gyermek és egy felnőtt heti rendszerességgel járt az Intézetbe. Védőnő havonta kétszer megy az Intézetbe. Az előírt 4 ápoló helyett csak hármat foglalkoztattak.

Mind a Javítóintézeti, mind a Speciális Gyermekotthoni Egységben voltak olyan gyermekfelügyelők (az előbbiben 2, az utóbbiban 4 fő), akik nem feleltek meg a jogszabály által előírt képesítési követelményeknek.

A pszichológus, fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, növendékügyi előadó munkakörökben nem volt jellemző a többletmunkavégzés. A legtöbb túlórárt a rendészek teljesítették, a 2021. év során átlagosan 204 többlet órát dolgoztak. A nevelők és

⁶² Pl. AJB-493/2018. számú jelentés

gyermekfelügyelők túlóra átlaga csoportbeosztásuktól függően változott. A Javítóintézeti Egység munkatársai alig maradtak el a rendészekről az átlagosan 190 többletórával, az Anyagyerek részlegen 174, a speciális gyermekotthonban 144 túlórát teljesítettek. A három ápolónőnek 113, 124 és 148 túlórája volt 2021-ben összesen. A Képzési Egységben egyetlen pedagógusnak volt csupán 100-on felüli a túlórája, ők a vizsgált évben átlagosan 20 túlórát teljesítettek. A 6. ábrán a 2021. évre vonatkozó személyenkénti összesítés tekinthető meg.

A munkavállalók mintegy harmada egyáltalán, vagy szinte nem túlórázott, ötöde viszont havonta átlagosan 20 vagy annál több túlmunkaórát is teljesített. A vezetőség a túlórákat a dolgozókkal egyeztetve rendelte el. Azzal a 21 munkavállalóval, aki megközelítette vagy elérte a Munka törvénykönyvében meghatározott évi 250 óra rendkívüli munkaidőt, önkéntes túlóra vállalási megállapodást kötött. A jogszabályban⁶³ engedélyezett további 150 órát egyetlen munkavállaló érte el, senki sem lépte túl. A túlórák magas száma azonban akkor is kihathat a munkavégzésre, ha azt a dolgozó önkéntesen vállalja. Köztudott, hogy a gyermekvédelemben dolgozók fokozottan veszélyeztetettek a kiégés szempontjából, és azt is több széleskörű adatgyűjtés alátámasztotta már, „hogy a munkával töltött órák száma együtt jár a kiégés tüneteinek erősödésével is. [...] A munkaterhek növekedése egyrészt hozzájárul a testi kifáradáshoz és a pszichológiai erőforrások kimerüléséhez is, másrészt pedig limitálja a feltöltődéssel és rekreációval tölthető idő mennyiségét is.”⁶⁴ A túlórázás következtében felborul a munka-magánélet egyensúlya. Amennyiben a gyerekekkel, fiatalokkal foglalkozó szakszemélyzetnek nem jut elegendő ideje pihenésre, feltöltődésre, csökken a munkavégzésük hatékonysága, romlik a feszültségtűrésük, és növekszik a hirtelen, meggondolatlan reagálások előfordulása. A fáradt dolgozó toleranciaküszöbe csökken, kevésbé türelmesen, empatikusan tud viszonyulni a rábízott fiatalokhoz.

A Rendtartásban illetve az NM rendeletben meghatározott létszámminimum és képesítési követelmények teljesítésének a hiánya veszélyezteti az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkóztatás külön intézkedésekkel való megvalósítását, valamint a gyermekkorú ellátottak védelemhez és gondoskodáshoz való jogának az érvényesülését.

A szakszemélyzet nagymértékű túlmunkája aggodalomra ad okot a munkavállalók kimerülése, pszichés- és fizikai jóllétének megőrzése szempontjából, továbbá veszélyeztető tényezőként szerepet játszhat a gyermekekkel, növendékekkel szembeni rossz bánásmód kialakulásában.

⁶³ 2012. évi I. törvény - a munka törvénykönyvéről 109. § (1) és (2) bekezdés

⁶⁴ Jagodics Balázs PhD értekezés 17-18. old. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/24853/jagodics-balazs-phd-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2.4. Tárgyi feltételek, elhelyezési körülmények

Az Intézet Rákospalota kertvárosi részében található, a környező utcáktól 2,5 m magas, 225 m hosszú kökerítés határolja el, melyet az 1900-as évek elején húztak fel. 1899-ben költözött erre a helyre az Intézet jogelődje. A mintegy négyhektáros telken található központi épület az 1850-es években épült, püspöki nyaralóként is szolgált, majd gróf Károlyi István tulajdona lett. „A növendékek elhelyezésére négy darab egyemeletes épületet emeltek, amelyekben épületenként két-két család lakott.” – olvasható az Intézet honlapján.⁶⁵ Az évek során szükségessé váló korszerűsítések végrehajtása közben mindig fontos volt, és 1996 óta, mikor a Műemlékvédelmi Felügyelet műemlékké nyilvánította az Intézetet, kiemelt szempont is lett az épületek jellegzetességeinek megőrzése. A tágas udvaron belül meghatározó a két-két egymással szemben lévő házat összekötő fából faragott fedett árkádsor. Az udvarban kertészkedésre, tűzrakásra, beszélgetésre, sportolásra, játékokra alkalmas területek különülnek el egymástól.

Vallásgyakorlásra az udvaron belül található neoromán kápolna adott teret.

A felújításoknak köszönhetően az épületeken belül korszerű nevelési igényeket kielégítő elrendezés lett kialakítva. Minden csoportnak van tágas csoportfoglalkozásra, tanulásra is alkalmas nappalija, melyhez 2-3 ágyas hálószobák csatlakoznak. Csoportonként volt biztosítva étkezési és főzési lehetőség, modern konyhafelszereléseken ismerkedhettek az ételkészítéssel a lányok. Minden csoport élettere elegendően nagy volt, sehol sem volt túlszűfoltóság. Jól felszereltek voltak a vizesblokkok is. A mosdó-, zuhanyzó-, illetve a mosóhelyiségek állapotában volt különbség, de valamennyi megfelelően működött.

Az anya-gyerek részleg kialakítása tükrözte az ott elhelyezhető kicsi gyermekek életkori sajátosságait. A közös játszószobában szőnyeg, babzsák fotel, rácsos ágy biztosította a kényelmes időtöltést. A vizesblokkban bilik, WC ülőkeszűkítő, kiskád várta a gyermekeket. Négy lakószobában lehetett négy anya és gyermeke számára az együttes elhelyezést biztosítani. Mindegyik szobában ott volt a felnőtt ágy mellett a kiságy, a pelenkázó. A babák figyelmét a szobákban és az ágyakban megtalálható színes, mozgó játékok kötötték le. A többiekől elválasztott külön játszóudvar, kinti gyermekjátékokkal is a rendelkezésükre állt.

Az egészségügyi részleg helyiségei rendezettek, funkcionálisan berendezettek, jó megvilágításúak, természetes fénnel is ellátottak voltak. A „járvány-karantén” szobában egyszerre két személy elkülönítésére volt lehetőség. A szobában televízió volt, az esetlegesen fertőzött személyek a szobához tartozó vizesblokkot használhatták, ahol zuhanyozásra, mosásra is volt lehetőségük. Ebben a szobában tartózkodhattak a befogadásukat követően a lányok. Ezen a részlegen volt a megfelelően kialakított, kamerával felszerelt biztonsági elkülönítő, melyhez szintén önálló vizesblokk csatlakozott. A megfigyelő személyzet a kontroll szobában monitorozta az elkülönített személy viselkedését. Azoknak a lányoknak, akik feszültek, idegesek voltak, aktuálisan magányra, elkülönülésre volt igényük, de nem voltak önmagukat vagy másokat veszélyeztető állapotban, egy egyszemélyes szoba állt a rendelkezésére.

A látogatáskor éppen ágycsere folyt az előzetes részlegen. Korábban a biztonsági ablaküvegeket helyezték be, melyek kézzel betörhetetlenek.

Adományból érkezett bokszsákokat függesztettek fel a folyosókon, ezek jó szolgálatot tesznek a felgyülemlett feszültségek levezetésében.

Csoportonként volt némi eltérés a bútortartalom minőségében, volt néhány szék, melyet már selejtezni lehetett volna, volt lepattogzott zománcú radiátor, felújításra szoruló nyílászáró, kopott parketta, de a fiatalok által lakott, használt épületek állaga mindenütt megfelelő volt, sok helyen pedig kiválóan találták a látogatócsoport. Általánosan megállapítható, hogy az előre be nem jelentett látogatás során mindenütt rend és tisztaság volt. Személyes tárgyak, fényképek, alkotások díszítették a hálókat, nappalikat. Néhány szobában akvárium, cserepes virág tette otthonosabbá, étellel telibbé a lakóteret. A hirdetőablakon a takarítás és mosás rendjéről, a

⁶⁵ <http://www.leanynevelo.hu/az-intezmenyrol/hagyomany-es-jelen>

szabályok betartásának és megszegésének következményeiről lehetett tájékozódni. A nevelőknek ugyan voltak az anyagi lehetőségek híján egyelőre megvalósításra váró vágyai, egyikük például babzsák fotelok beszerzésére várt, de alapvetően úgy érezték, hogy a vezetőség támogatja az ötleteiket, keresik a forrásokat, a lehetőségeket a környezet még hangulatosabbá tételéhez. Az ellátottak is arról számoltak be, hogy beleszólhattak abba, hogyan dekorálják a szobáikat, egyikük például a céljait fogalmazta meg és tette ki a falra, más a plüssállatait őrizte. Az elhelyezés körülményeivel, a szobák hőmérsékletével elégedettek voltak a meghallgatottak.

Az NMM az elhelyezési körülményekre vonatkozóan alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észlelt.

2.5. A növendékek oktatása, foglalkoztatása, a szabadidő eltöltése

Az ellátottak 6.30-kor keltek, majd a reggeli teendők (mosakodás, reggelizés, rendrakás) után 8-tól 1-ig iskolában voltak. Az Intézetnek nincs saját iskolája, az általános iskolai tanulók az Aszódi Javítóintézetben voltak beiskolázva, akik számára helyben biztosítják, hogy egyéni munkarendben⁶⁶ teljesítsék a tankötelezettségüket. Kapcsolatban álltak a Focus Oktatóközponttal, az óvodai dajkák képzését ők biztosították. A legtöbb szakiskolás a Budapesti Komplex Szakképzési Centrum Mándy Iván Szakképző Iskola és Szakiskolával állt jogviszonyban. Két 11. osztályos javító és egy speciális szükségletű lány igazgatói engedéllyel kijárt a külső iskolába, a többiek az Intézetben belül tanultak. A kijárások a képzésük gyakorlati részét is külső helyszíneken teljesítették, egy eladónak készülő például a Jyskben, egy szakácsnak tanuló a Honvéd Kórház konyháján volt gyakorlaton. Az Intézetben tanuló szakiskolásoknak a Képzési Egység pedagógusai tanították a közismereti tárgyakat, a szaktárgyak oktatói pedig a szakiskolában álltak alkalmazásban, onnan jártak ki átadni az ismereteket az Intézet tantermeiben. A látogatáskor eladónak, pincérnek, szakácsnak vagy óvodai dajkának tanulhattak a felsőbb osztályosok. Az OKJ-s képzési rendszer átalakítása okozott némi nehézséget, keresik a lehetőségét a megtanulható szakmák bővítésének. Tervezik például műkörmös, gyorséttermi dolgozó szakképzés indítását is.

Az osztálycsoportok vegyesek voltak mind az osztályfokok, mind az Intézetben tartózkodás jogcíme alapján. Arra kellett tekintettel lenni, hogy a letartóztatottakat és a speciális gyermekotthoni részlegen ellátottakat nem lehet közös osztálycsoportba helyezni. Az osztálycsoportokban egyénre szabottan, kiscsoportos oktatás keretében készítették fel a diákokat az osztályozó vizsgákra. Az Intézetben ellátott gyermekek és fiatal felnőttek a három csecsemő kivételével valamennyien iskolába jártak. A legalacsonyabb osztályfokú, 4. osztályos tanuló egy 14 és fél éves lány volt. Két húszéves növendék 11-dikes tanuló volt, felsőbb évfolyamra nem járt senki. Az 5. táblázatban ellátási részlegenként látható, hogy a látogatáskor hányadik osztályfokon álltak az ellátottak.

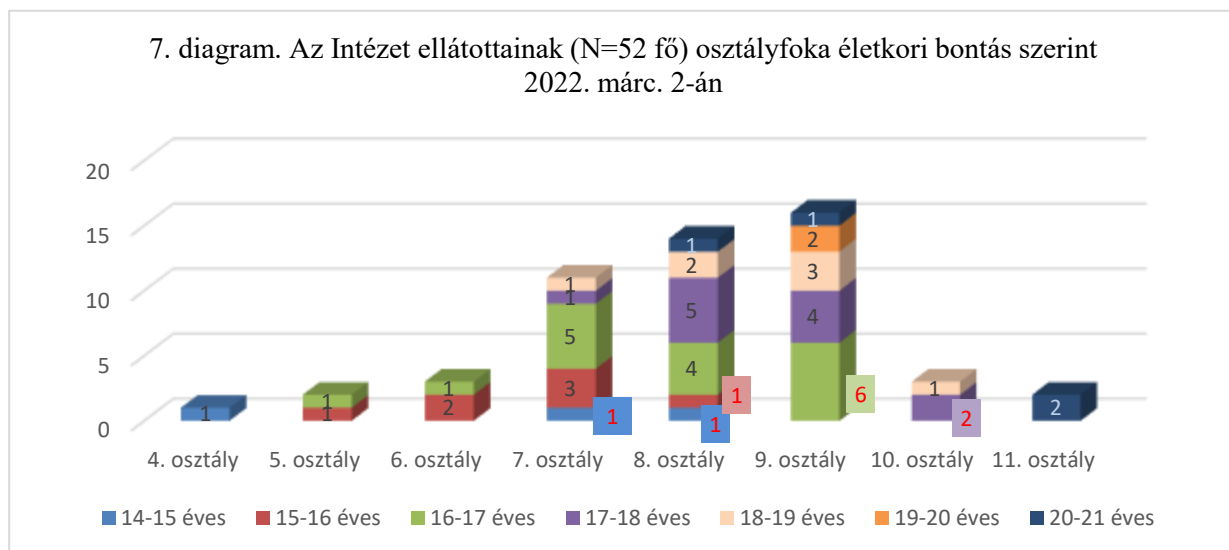
5. táblázat. Az Intézet ellátottainak (N=52) osztályfoka részlegenként 2022. március 2-án

Részleg	Osztályfok								Összes
	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
Speciális gyermekotthon	1	2	1	5	4	7	1		21
Letartóztatott				1	4	2	1		8
Jogerős javító			2	5	6	7	1	2	23
Összes	1	2	3	11	14	16	3	2	52

Ha az egyes osztályfokokon álló gyermekeket és fiatalokat az életkoruk szerint vizsgáljuk, akkor láthatóvá válik, hogy legfeljebb az ellátottak egy tizede tartott az életkorának megfelelő

⁶⁶ Ld.: Köznev. tv. 45. § (5) bekezdés

szinten, ha hat vagy hét évesen kezdte az iskolát. A 7. ábrán részletezve látható, hogy az egyes osztályfokokra hány éves tanulók voltak besorolva.

Az oszlopdiagramon kiemelt háttérrel és piros számmal jeleztem azokat a diákokat, akiknek életkora megfelelt vagy legfeljebb egy évvel lépte túl az osztályfoknak megfelelő korosztályt. Az ellátottak ötöde (11 fő, 21%) volt így jellemezhető. Többek két, három, négy, esetenként még több iskolai osztállyal le voltak maradva a korosztályuktól. Az idősebbek között azonban voltak, akik már például végzett dajkaként kezdtek újra 9., 10. osztályba járni.

Nyolc olyan növendék volt 2022 márciusában, akik a Focus Oktató Központ kihelyezett óvodai dajka képzésébe voltak beiskolázhatók. Esetükben teljesült az a bemeneti feltétel, hogy rendelkeztek 8 általános iskolai végzettséggel és betöltötték már a 16. életévüket. Egy-egy előzetesen fogvatartott és speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermeknek, valamint hat javítóintézeti nevelésre utalt fiatalnak nyílt lehetősége a látogatást követően, 2022 tavaszán vizsgát téve képesítést szerezni.

Több meghallgatott növendék is kifejezte, hogy bekerülése óta megváltozott, most értékeli, hogy tanul, jó lehetőséget lát a szakmaszerzésben. Egyikük azt tervezte, hogy már az Intézetből kikerülve fogja befejezni az itt elkezdett képzést, tervei szerint majd a „Mándyban” fog záróvizsgázni.

Az Intézetből 2021. január 1-jétől a látogatás napjáig kikerült 52 ellátott közül kettőnek nem tisztázott – folyamatos szökés illetve csupán egyhónapos bent tartózkodás miatt – az iskolai osztályfoka. Negyedük (13 fő) alapfokú iskolai végzettséget szerezve felsőbb évfolyamon tanult az elbocsátásakor, öten dajkának készültek, vagy be is fejezték a képzést. További 21 fő a nyolcadik osztályt végezte vagy fejezte be, így ők is közel álltak vagy meg is szerezhették már az alapfokú végzettséget. A számok azt jelzik, hogy a kikerültek 2/3-a esélyt kapott a társadalomba való beilleszkedésre, valamilyen szakma elsajátítására, nőttek a lehetőségeik a munkavállalásra.

Az osztályterekben folyó oktatásban való részvétel alól az Anya-gyermek részlegben elhelyezettek a szülést követő első három hónapban fel vannak mentve, a későbbiekben a gondozónők ügyelnek a gyermekekre, míg az édesanyák a tanórákon vesznek részt.

A világvárvány következtében elrendelt digitális oktatásra való áttérés az Intézet vonatkozásában pozitív hozadékat eredményezett. 2020 januárjában összesen 2 működő számítógép volt a tanterekben. Márciusra ez a szám az EMMI és az UNICEF közreműködésével 10-re emelkedett, és további laptopokat is kaptak, melyeket azóta is jól tudnak hasznosítani az ismeretek bővítésében. A későbbiekben a járványhelyzet csak akkor befolyásolta az oktatás menetét, amikor sok fertőzött volt az ellátottak között. Olyankor szünetelt az

osztálytermi oktatás, csoportokon belül maradtak az ellátottak. A látogatást közvetlenül megelőző időszakban is volt egy fertőzész hullám az Intézetben, a tantermi képzés a látogatás hetében rendeződött vissza. Szintén a pandémiával összefüggésben alakult ki, hogy a tanítást lezáró, átadó értékelést a sportudvaron, szabad levegőn tartották. A látogatócsoport megállapítása szerint az értékelés hangneme pozitív volt, az elismerést érdemlő dolgok kaptak nagyobb hangsúlyt, miközben megemlítették a hiányosságokat, jelezték azt is, ami pótolandó feladat.

Az ebéd után 14 és 16 óra között tanulási, felkészülési idő volt a csoportokban, melyet a vacsora előkészülete, a házimunkák és különböző programokon, szakkörökben, edzéseken, fejlesztéseken való részvétel követett. A vacsora után kötetlenebb szabadidős tevékenységre volt lehetőségük a fiataloknak. A programok biztosítása mellett figyeltek rá, hogy olyan tevékenységeket, társasjátékokat is tanítsanak az ellátottaknak, melyek a későbbiekben is hasznosítható mintául szolgálhatnak a szabadidejük eltöltésére.

Számos külső és belső programot szerveztek, gyakran külsősök vezetésével tartottak foglalkozásokat a gyerekeknek, növendékeknek. Különböző élmény- és drámapedagógiai eszközök segítségével dolgozták fel az átélt traumákat, enyhítették a tüneteket, oldották a zártságot. Intézetén kívül voltak például múzeumban, színházban, koncerten, betekintettek egy igazi pizza-sütődébe, felülhettek az óriáskerékre, máskor sétahajózázni, várost nézni, vagy „csak” a környező játszótérre mentek ki csoportosan. Az ellátottak is értékelték a programokat, szívesen vettek részt rajtuk, egyikük meg is fogalmazta, hogy „*csomó lehetőségünk van.*” A CPT is kiemeli, hogy a fiataloknak „nagy szükségük van a fizikai aktivitásra és az intellektuális ingerekre. A fiatalok számára egész napra biztosítani kell oktatási, sport, szakképzési, rekreációs és más, zárkán kívüli értelmes programokból álló kínálatot.”⁶⁷

Az Anya-gyerek részlegre a katolikus egyháztól jártak foglalkozásokat tartani, igény esetén megkeresték a piciket. A református lelkész minden héten jött, igyekezett valamennyi ellátottat bevonni a foglalkozásokba. Vezetésével közösen készültek a nagyobb egyházi ünnepekre, készítettek pl. adventi koszorút, süteményeket. Emellett rendszeresek voltak a beszélgetések, a gitározások, havonta egy alkalommal istentiszteletet tartott a kápolnában. Nyáron hittantábort szervezett az ellátottaknak.

Az önellátásban való részvétel, a saját életterük rendben tartása, takarítása mindenki számára feladat. Munkafoglalkoztatás a javítóintézeti egységben van. Konyhai kisegítésért, udvar gondozásáért kaphattak pénzt a növendékek.

Az előzetes letartóztatásban lévők csak indokolt esetben, kísérettel távozhattak az Intézetből. Az elhelyezés jogcímén kívül a fokozatrendszeren belüli helyzetük is meghatározta, hogy az ellátottak kaphattak-e lehetőséget az Intézet elhagyására, illetve milyen mértékű szabadságot, kedvezményeket élvezhettek az Intézetben belül.

Az újonnan befogadottak az 1. fokozatba kerülnek, eleinte egyáltalán nem hagyhatják el az Intézetet, és később is csak külön elbírálás alapján, kivételes esetben mehetnek külső csoportos programokra kísérettel. A fiatalok foglalkozók team-megbeszélésen döntenek el, hogy a magatartása, szorgalma, teljesítménye alapján ki kerülhet magasabb fokozatba. A megbízható, szabálykövető ellátottak a 2. fokozatba léphetnek, ahol már, ha szükséges a gyám hozzájárulását is kérve, van lehetőség eltávozásokra kimenni, és szabadság is kapható. Akik legalább két hónapon keresztül tudnak élni a 2. fokozat biztosította nagyobb fokú önállósággal, és továbbra sem merül fel panasz a viselkedésükkel szemben, elérhetik a még nagyobb fokú önállóságot jelentő 3. fokozatot. Fegyelemsértés esetén vissza is lehet esni a már elért fokozati szintről.

Engedély nélküli eltávozások általában nem az Intézetből történtek, az előfordult néha, hogy eltávozásról, szabadságról nem jöttek vissza az ellátottak.

A jutalmazási rendszer részeként „krediteket” lehetett kapni. A jó magaviseletet, az extra házi munkát, a pozitív iskolai értékelést motiválták ilyen formában is. Ezeket a pontokat aztán

⁶⁷ CPT/Inf (2015) 107. pont

különböző vágyott apróságokra válhatták, illetve növelhették a telefonálás hosszát vagy az alkalmak számát, kaphattak kimenőt, és eltörölhették velük a korábban kapott büntetést is. A jutalmak értékét jelentősen növeli az is, hogy a jutalomról készült feljegyzés része a hatóságoknak megküldött véleménynek. A 2021-es évben összesen 738 alkalommal kaptak írásbeli jutalmat a három részleg ellátottai. A leggyakoribb (245 db) a nevelői dicséret volt, melyet a tárgyjutalom (230 db) követett. 120 alkalommal egyéni vagy csoportos kulturális vagy sportrendezvényeken való részvétel, 51 esetben külön látogatás, 29 esetben extra telefonálási lehetőség volt a jutalom. A látogatás évének első két hónapjában 76 írásbeli jutalom született.

Az NMM az oktatás, a munkafoglalkoztatás és a szabadidő eltöltésével kapcsolatosan alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észlelt.

2.6. A növendékek ellátása, étkezés az Intézetben

Az ellátottak ruhaviseléséről a házirend⁶⁸ meghatározza, hogy tiszta és rendezett legyen. A munkafoglalkoztatáson illetve a sportrendezvényeken az eseményeknek megfelelő öltözetben kell megjelenni. Munkaruhát, sportruházatot a ruházati normán belül az Intézet biztosít az ellátottaknak. A ruházat tisztításáról az ellátottaknak maguknak kell gondoskodni, a gyermekek ehhez segítséget kapnak a gyermekfelügyelőktől.

A javítóintézeti egységbe a törvényes képviselő nyilatkozata és a csoportnevelő engedélyével lehet behozni saját ruhákat, amennyiben azok értéke egyenként nem haladja meg a 20 ezer Ft-ot. Saját ruháikat viselhetik a gyermekotthon lakói is darabonként 30 ezer Ft-os értékhatárig. Az Intézet raktárából egészítik a ki a ruházati norma alapján még hiányzó darabokat, illetve a csoportnevelőkkel egyeztetve egyedileg is vásárolhatnak. A CPT támogatja, hogy a fogvatartott fiatalok ruházata ne „rabruha jellegű” legyen.⁶⁹ A ruhákat a lányok a saját szekrényeikben tárolják. A házirend szerint tilos egymás ruháinak viselete, a ruhák kölcsönadása.

Tisztasági szereket az ellátottak kaptak, de igény esetén vásárolhattak is maguknak. A szőrtelenítéshez, hajápoláshoz szükséges eszközöket a nevelői szobában kellett elzárva tartani, ahonnan kikérhették. Hajat mosni naponta lehetett, és hetente egyszer kötelező volt. Zuhanyozásnak az esti órákban van az ideje, de ha a lányok tevékenysége vagy állapota indokolta, máskor is volt módjuk zuhanyozni. A víz hőmérsékletét, a zuhanyozás gyakoriságát megfelelőnek tartották a lányok.

A letartóztatottak nem, a többi ellátott kapott zsebpénzt, melyet az Intézetben kívül volt módjuk elkölteni nevelő vagy gyermekfelügyelő közreműködésével. Azok számára, akik nem hagyhatták el az Intézetet, a nevelők vásároltak. A zsebpénz, ruhapénz felhasználásáról a csoportnevelője vezetett nyilvántartást. Az ellátottak beszámolóí szerint az is előfordult, hogy a nevelők vették meg nekik a cigarettát, illetve csomagban is kaphattak. Dohányozni az udvaron lehetett, naponta 2 vagy 3 szálát szívhattak el, a cigarettát nem tarthatták maguknál. Az Intézet érzékelhetően küzdött a dohányzás ellen, jelentősen redukálta az elszívható szálak számát, beszélgettek a lányokkal az egészséges életmódról, és továbbképzés formájában elérhetővé tették a munkatársaknak a „Füstbe ment terv” tréninget. Mindezek ellenére azonban többen dohányoztak.

Amennyiben az Intézetben 18 évesnél fiatalabb ellátottak számára engedélyezik a dohányzást, azzal veszélyeztetik az ellátottak testi és lelki egészségéhez, valamint a védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogának az érvényesülését.

A gyermekekkel együttesen elhelyezett anyák a saját csoportjukban étkeztek. A várandósság és a szoptatás alatt kiegészítő étrendben részesültek. Igény szerint szoptathatták a gyerekeket. A gyerekek számára a tápszereket, illetve szilárd ételeket az anyák készítették el.

⁶⁸ Vö: Emberi Erőforrások Minisztériuma Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthona, javítóintézeti nevelési egység házirendje 74-75. old, és Központi Speciális Gyermekotthon, Házirend 11-12. old.

⁶⁹ CPT/Inf(2015) 106. pont

A többi ellátott az étkezések közül a reggelit, a tízórait és az ebédet meghatározott időbeosztás szerint az ebédlőben kapta. Az uzsonna és a vacsora előkészítésében az ellátottak részt vettek, mindenki a saját csoportjában fogyasztotta el. A megkérdezett ellátottak arról számoltak be, hogy az étellel meg vannak elégedve, elegendőnek és ízletesnek találták azt. Az étkezési időn kívül is kérhettek a nevelői szobában található hűtőszekrényből ételt a saját csomagjukból, vagy a csoport ellátmányából. Egyikük azt kifogásolta, hogy ha vacsorára húskrém van, azt a dobozból kivéve zacskóban kapják meg, úgy nem bírja megenni. Feltételezhető, hogy ez az intézkedés a falcolást lehetőségét hivatott csökkenteni, de érdemes lenne a zacskó helyett más tálalási módot választani.

Az étkezés az egész Intézetben egységes az étlapok szerint, de a meghallgatott ellátottak és a velük foglalkozó nevelők azt mondták, a csoportok hétvégeként gyakran azt főznek, amiben megegyeznek. A „főzős” pénzből a nevelők veszik meg az alapanyagokat, és együtt készítik el az ételeket. Az ellátottak arról is beszámoltak, hogy vannak olyan hétvégék is, amikor meghatározott ételt kell elkészíteniük. Az étlapok szerint változatos az étrend, 14 nap alatt kétszer ugyanaz a főétel nem fordult elő, többször készítettek vacsorára is meleg ételt. Az egészséges étrend elvárásának megfelelt, hogy 28 nap alatt mindössze egy nap nem volt teljes kiőrlésű kenyér vagy péksütemény, de ugyanezen időszak alatt mindössze kétszer volt hal, egyszer halpástétom, egyszer tonhalkrém formájában, ami viszont nem teljesíti az EMMI rendelet elvárását. Gyümölcs gyakran szerepelt az étlapon, de nem nevezték meg, hogy milyen fajta.

Az alapvető jogok biztosa több jelentésében⁷⁰ foglalkozott már azzal, hogy nincs összhang a gyermekvédelmi szakellátásra vonatkozó NM rendelet és a közétkeztetésre vonatkozó EMMI rendelet előírásai között.⁷¹ A javítóintézetek is gyermekvédelmi szakellátást biztosító szolgáltatók közé tartoznak, és nem szerepelnek azon ellátási formák között, melyekre az EMMI rendelet 3. §-a szerint nem kell alkalmazni a rendelet előírásait. Ugyanakkor – az NM rendelethez hasonlóan – a Rendtartás sem teszi kötelezővé az élelmezésvezető alkalmazását.

Az NMM az EMMI rendelet és az NM rendelet, valamint a Rendtartás vonatkozásában is megállapítja, hogy az azonos szintű jogszabályok előírásai közötti összhang hiánya a jogállamiság elvéből eredő jogbiztonsággal összefüggésben visszásságot okozott.

Az Intézettől az NMM rendelkezésére bocsátott étlap nem teljesíti az EMMI rendelet tájékoztatásra vonatkozó előírását. Az étlapok csak általánosságban jelezték, hogy allergének előfordulhatnak az ételekben, illetve arról tájékoztattak, hogy a konyhák melletti étkezőkben kihelyezett étlapokon megtekinthetők az ételek számított összetevői.

Az NMM felhívja az Intézet vezetőjének a figyelmét a pontosabb tájékoztatást tartalmazó étlapok összeállításának szükségességére.

2.7. Egészségügyi, mentálhigiénés ellátás

Az alkalmazásban álló 3 nővéren kívül védőnő, gyermekorvos, nőgyógyász, pszichiáter, gyermekpszichiáter és belgyógyász látogatta rendszeresen az Intézetet. A szerződéses jogviszonyban álló konzulensek a megadott időpontokban rendszeresen rendelkeztek. Jó kollegiális

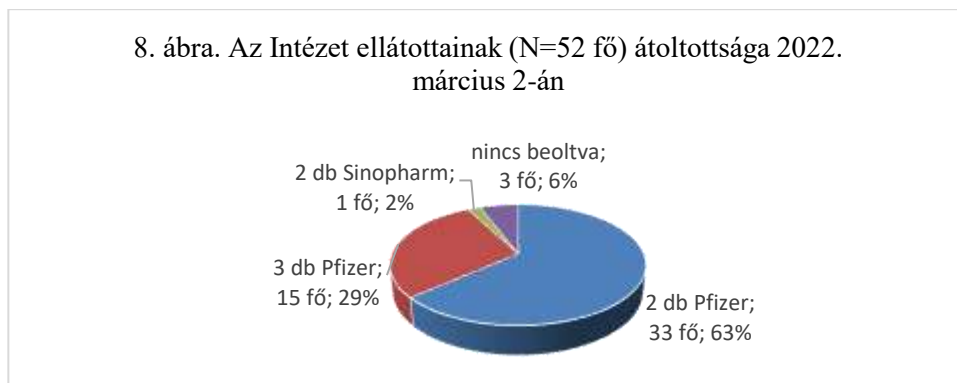
⁷⁰ Lásd pl. az alapvető jogok biztosa általános hatáskörében kiadott AJB-125/2021 és AJB-307/2019. számú jelentését, valamint az NMM AJB-1327/2021. és AJB-1748/2022. számú jelentését.

⁷¹ Az EMMI „rendelet hatálya kiterjed a gyermekvédelmi szakellátást biztosító szolgáltatókra is. Ezekben az intézményekben nem csupán a tájékoztatási kötelezettség betartása okozhat nehézséget. Az EMMI rendelet 16. § szerint az étrend, az étlap és a nyersanyag-kiszabati ív összeállítása, az ételkészítés és -osztás felügyelete a jogszabályban meghatározott képességgel rendelkező élelmezésvezető feladata. Az NM rendelet azonban nem tartalmaz élelmezésvezető alkalmazására vonatkozó előírást. Az élelmezéssel megbízott munkatársak pedig nem feltétlenül vannak azoknak az ismereteknek a birtokában, melyekkel például képesek lennének nyersanyag-kiszabati ívek összeállítására, vagy az egyes ételek tápanyag-tartalmának kiszámítására az egészséges táplálkozás biztosítása, és a tájékoztatási kötelezettség teljesítése érdekében.” AJB-1748/2022. sz. jelentés 15. old.

kapcsolat volt az Intézet saját és külsős munkatársai között, szükség esetén soron kívül is kaphattak segítséget. Másfajta szakértelmet igénylő betegségek ellátására a szakrendeléseket vették igénybe.

A látogatáskor egészségügyi elkülönítésben nem volt senki. A látogatást megelőző napon oldották fel a koronavírus-fertőzés miatti karantén időszakot. A pandémia kezdetekor elég sokáig egyáltalán nem volt fertőzött az ellátottak között, de aztán a látogatófogadások újraindulásával, a szabadabb életformával időnként bekerült a vírus az Intézetbe, ami szerencsére nem okozott súlyos megbetegedéseket. Több fertőzött esetében a csoportokat tartották távol egymástól, az étkezés és az oktatás is a csoportok szobáiban történt.

Egy-egy fertőzött személy esetén a csoporton belül oldották meg az elkülönítést, ilyenkor a fertőzött személy külön szobában tartózkodott, nem használhatta a nappalit, külön étkezett, és a többiekől eltérő időben használhatta a vizes blokkokat is, melyet minden esetben fertőtlenítettek. A szabad levegőn való tartózkodás ilyenkor is biztosítva volt. Az igazoltan Covid betegek mellett a gyanús eseteket is elkülönítették. A fertőzés terjedését folyamatos monitorozással, sok teszteléssel és a pandémia kezdetétől bevezetett higiéniai szabályrendszer (pl. gyakori kézmosás, rendszeres, a kilincsekre, kapcsolókra is kiterjedő fertőtlenítés, maszk, védőruházat viselése, lehetőség szerinti távolságtartás stb.) betartásával védték ki. Az Intézet dolgozói közül szinte mindenki felvette az oltást, emiatt senkinek sem szűnt meg a munkaviszonya, de volt olyan munkavállaló, akinek az esetében fizetés nélküli szabadságot rendeltek el. Az ellátottak arról számoltak be, hogy nem kötelezték őket az oltásra, 94%-uk volt beoltva. Az ellátottak átoltottságát a 8. kördiagram mutatja.

Az ellátottak több, mint 90%-a legalább két Pfizer oltással rendelkezett. A személyes meghallgatások során elmondták, hogy volt, aki betegsége miatt nem kérte, és nem is kapta meg az oltást.

Az egészségügyi részleg vizsgáló/kezelő szobájában jól elkülönülten, biztonsággal tárolták a gyógyszerek, munkaeszközök, a növendékek egészségügyi dokumentációját. A mindennapi munka hatékonyságát és az áttekinthetőséget szolgálta, hogy a különböző adatokat többféle módon is vezették. Használták „gyógyszerelő” füzetet, melyben az aktuálisan alkalmazott gyógyszeres terápiák naprakészen szerepeltek. Vezettek nyilvántartást a szakrendelésekről, jól követhető volt, melyik növendék milyen szakrendelésen járt, milyen kontroll- és előjegyzett időpontokat kapott. Ezek mellett volt külön gyermekgyógyászati, belgyógyászati és pszichiátriai napló a konzulens kollégák munkáját is megkönnyítendő. A napi megjelenéseket az ambuláns naplóban vezették. A kartonon vezetett dokumentációt számítógépen is rögzítették. A látogatócsoport eseti orvosszakértője azt kifogásolta, hogy a személyre szólóan bekészített műanyag gyógyszeres dobozok némelyikén csak a doboz tetején volt feltüntetve a név, holott a véletlen összecserélés kizárása miatt a dobozok mindkét felén fel kell tüntetni a fiatal nevé/azonosítóját. Szintén az eseti szakértő hívta fel a figyelmet arra, hogy az „off label” (indikáción túli) gyógyszeres terápiák esetében az alkalmazhatóság korosztály és diagnózis

szempontjából is az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet engedélyéhez kötött, ezeket akkor is pótolni kell, ha ezek a terápiás javaslatok és gyógyszerbeállítások az Intézetbe kerülés előtt történtek.

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy amennyiben a gyógyszerek tárolás közben összecserelődhetnek, az veszélyezteti a testi és lelki egészséghez fűződő jognak az érvényesülését, melyet az is veszélyeztethet, ha a pszichiáter OGYÉI engedély nélkül alkalmaz a korosztály vagy a diagnózis szempontjából nem indikálható pszichiátriai készítményeket. Ez utóbbi egyben a jogbiztonság szempontjából is aggodalomra ad okot.

Az orvosszakértő pozitívumként emelte ki, hogy valamennyi meghallgatott ellátott név szerint ismerte az általa szedett gyógyszereket, tudta, hogy melyiket milyen problémára javasolták. Vezettek menzesz-naptárat. Bár tisztában voltak vele, hogy miként lehet elkerülni a terhességet, a gyakorlatban nem mindig védekeztek. A látogatás idején is volt olyan kismama az Intézetben, aki egy engedély nélküli eltávozás alatt várandós lett. Azt, hogy megtartják-e a babát, a gyermekkorúak a gyámmal, hozzátartozójukkal egyeztetve döntenek el. Rendszeresen csináltatnak terhességi tesztet az eltávozásokról, szabadságról visszatérő lányokkal. A szakértő szerint a fiatalok életkorához és problémaprofiljához illeszkedett a pszichés ellátásuk. A pszichiáter és gyermekpszichiáter szakorvosok végzettségük és praxisuk szerint lefedték a korosztályt és a problémák típusait, az emellett működő pszichológusi és fejlesztőpedagógiai háttér együttesen megfelelt a gyermekpszichiátriai irányelvek általánosságban megfogalmazott és javasolt „team típusú” ellátási javaslatának.

A lányok az egészségnevelés, a szexualitás kérdéskörében is fordulhattak nevelőikhez, vagy más felnőtthöz. A pszichológusok hetente egyéni beszélgetést folytattak az ellátottakkal. Igény esetén ezen túlmenően is elérhetőek voltak.

Alkohol- és drogfogyasztás az Intézetben belül nem fordul elő, de sokan kipróbálták már a szereket, mielőtt bekerültek. Néhányan beszámoltak az elvonási tünetekkel összefüggő feszültségekről is. Néha előfordult, hogy az Intézetben kívül kimenő, eltávozás alatt ismét a tiltott szerekhez nyúltak, de azt is tudták, hogy ezzel a kivívott önállóságukat veszélyeztetik. Az önkárosító magatartásformák közül többen falcoltak már, néhányan hozzáfűzték, hogy csak korábban volt jellemző rájuk, már nem folytatják. A lányok közül néhányan beszámoltak öngyilkossági gondolatokról is, volt, aki saját magával kapcsolatban, mások, arról beszéltek, hogy a társaiknak volt ilyen készítésük. Általában segített a pszichológussal történő feldolgozás, de előfordult, hogy valaki emiatt került biztonsági elkülönítőbe, illetve kórházi ellátás vált szükségessé. A biztonsági elkülönítő használatára akkor került sor, amikor kiszámíthatatlan, agresszív, nyugtalan viselkedésükből másként nem voltak kiközökenthetőek a lányok. A 2022-es év első két hónapjában egyszer, a 2021. évben 24 alkalommal, vagyis átlagosan havonta kétszer használták. A biztonsági elkülönítőbe összesen 9 ellátott – 4-4 javító és speciális szükségletű, valamint egy letartóztatott – kényszerült, és töltött el ott 1 óra néhány perctől 20 óra 21 perctet. Négyen egyszer, egyikük kétszer, hárman négyszer, és volt, aki hétszer volt önmagára és másokra is veszélyeztető állapotban. A pszichiáter szakértő is hangsúlyozta, hogy a biztonsági elkülönítő használata humánusabb és hatékonyabb módja a feszültségoldásnak a kémiai vagy fizikai korlátozó eszközök alkalmazásánál, vagy a kórházba szállításnál. Ugyanakkor javasolta, hogy minden használat után legyen kötelező és dokumentált a pszichológus bevonása. Segítségével pontosabban lehetne tisztázni a helyzet eszkalálódásához vezető okokat, és esetenként resztoratív konfliktuskezelési technikák alkalmazására is lehetőséget adna.

A meghallgatott növendékek arról számoltak be, hogy külső orvosi vizsgálat esetén az egészségügyi részleg dolgozójával és rendőri kísérettel mentek. Többen is jelezték, hogy a rendőr a szállítás közben bilincset és vezetősíjat használt, valamint jelen volt a vizsgálat, például az oltás beadása alatt is. Hasonlóan bilincset és vezetősíjat alkalmaztak a rendőrök, amikor tárgyaláson vagy más hivatalos ügyben kellett megjelenniük a letartóztatott növendékeknek az

Intézetén kívül. Azt is hozzáfűzték, hogy általában rendőrök érkeztek a csak lányokat fogvatartó Intézetbe a felügyelt kísérés miatt.

Az RSZSZ rendelet lehetővé teszi a bilincs alkalmazását azokkal szemben, akinek fogvatartása során kísérését rendelték el⁷², ugyanakkor hivatkozik az Rtv. 48. §-ában meghatározott esetekre is, vagyis akkor indokolt a használat, ha a személy önkárosításának, támadásának, szökésének megakadályozására, ellenszegülésének megtörésére van szükség. A fenti jogszabályok nem nevesítik a vezetősíjat vagy vezetőszárat, aminek a használatáról a Rendtartás sem rendelkezik. Az ORFK utasításban szerepel, hogy a kísérést végrehajtó rendőrnek lehetősége van vezetőszáras kézbilincs használatára,⁷³ azonban a javítóintézetben elhelyezett fiatakorúak automatikus vezetőszáron való kísérése esetén felmerül a kérdés, hogy a korlátozás mértéke tekintettel van-e a szükségesség és az arányosság elvének szem előtt tartására. Az Rtv. 15. § (2) bekezdése kimondja, „*több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintettre a legkisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár.*” Az automatikus vezetőszáron való kísérés nem összeegyeztethető azzal a kiinduló nézőponttal sem, mely szerint a „javító-intézetek igazgatója és felügyelő-személyzete tehát soha ne tévessze szem elől azt, hogy az intézet nem büntetés végrehajtásra rendelt hely s hogy ennél fogva az ifjak nem bűnhődés, hanem elhanyagolt vagy megromlott erkölcsök megjavítása és fejlesztése végett vannak felügyeletükre és őrizetükre bízva.”⁷⁴

Több látogatása⁷⁵ során kapott arra vonatkozó információt az NMM, hogy a rendőrök az orvosi vizsgálat alatt látó és hallótávolságon belül maradtak akkor is, ha a fogvatartott viselkedésében nem voltak olyan jelek, melyek szükségesé tették volna a rendőri jelenlétet, és a vizsgálatot végző orvos sem kérte ezt, vagyis nem csupán kivételes esetben, körültekintően, alaposan megindokolt, alátámasztott helyzetekben voltak jelen a rendelés alatt. A CPT szerint a „fogvatartott személyek minden orvosi vizsgálatát a rendvédelmi személyzet hallótávolságán kívül, illetve ha az érintett orvos másképp nem kéri az adott esetben, a személyzet számára nem látható módon kell elvégezni.”⁷⁶

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy a fiatakorúak kísérése során a kényszerítő eszközök gyakori, szinte automatikus rendőri alkalmazása nincs összhangban a korrekciós nevelés elveivel, sérti az emberi méltóságot. Az orvosi vizsgálat alatti rendőri jelenlét szintén sérti az emberi méltóságot, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jognak az érvényesülését is.

2.8. Kapcsolattartás és panaszkezelés

Az Intézet mindhárom részlegén elhelyezett gyermekeknek, fiatal felnőtteknek joga van a kapcsolattartásra,⁷⁷ hacsak nem áll fenn valamilyen azt korlátozó, kizáró ok.

Az ügyvédekkel bármikor, ellenőrzés nélkül beszélhettek a növendékek telefonon, illetve személyesen. Egyetlen meghallgatott sem jelezte, hogy akadozott volna a védőjével való érintkezés.

Valamilyen típusú kapcsolattartás minden ellátott esetében volt. A speciális gyermekotthoni részlegen élt 4 lány, akik a hozzátartozójukkal nem érintkeztek, őket – mint ahogy valamennyi nevelésbe vett ellátottat – a gyermekvédelmi gyámok havonta személyesen felkeresték, és

⁷² RSZSZ rendelet 41. § (1) bekezdés f) pont

⁷³ A kísérést végrehajtó rendőr szolgálati feladatát a rendszeresített felszereléssel, vezetőszáras fém kézbilincsel és - amennyiben az átkísérési utasítás azt előírja - bilincsrögzítő övvel teljesíti” ORFK utasítás 117. pont

⁷⁴ Dr. Kun Béla és Dr. Ládai István, 1905. A javítóintézetek rendtartásáról. Forrás: <http://www.leanynevelo.hu/az-intezmenyrol/hagyomany-es-jelen>

⁷⁵ Lásd pl. AJB-636/2021. számú jelentés

⁷⁶ CPT/Inf (2002) 15, 42. pont

⁷⁷ Lásd Gyvt. 78. § (2) bekezdés, Bv. tv. 355. § (1) d) pont, 419. § (1) és (2) bekezdés

hetente telefonon is beszéltek velük. A részleg egyik munkatársa azt is kifejtette, hogy a dolgozók aktív szerepet vállalnak a kapcsolattartás elősegítésében, a hozzátartozók felkutatásában. A legtöbb ellátott esetében idővel találnak is olyan rokont, aki bevonható a gyermek életébe. A hozzátartozókkal való kapcsolattartást elhelyezési egységenként a 6. táblázat részletezi.

6. táblázat. Az Intézet ellátottainak kapcsolattartási formái

Részleg	telefonálás			csomag	levél		látogatás				
	naponta	hetente 1-2	rikában	változó rendszeresség	rendszeresen	rikán	hetente	hetente elektronikus	alkalom havi 1-2	rikában	kimenő, eltávozás, szabadság
anya-gyerek részleg	2	1		2	3		4		1		
speciális gyermekotthon	10	4	1	10	8		10	15	1		
jogerős javító		20		18	8	3			13	2	15
letartóztatott		6	1	6	7				4		
összesen	12	31	2	36	26	3	14	15	19	2	15

A leggyakoribb kapcsolattartási forma a telefonálás, melyhez a speciális gyermekotthoni részlegen ellátottak a saját, hagyományos (nem „okos”) mobil készülékeiket is használhatták. Számukra mindennap volt lehetőség telefonálásra, a többieknek hetente kétszer nyílt erre lehetősége. Az Intézet vezetékes telefonon elérhető, amin az ellátottak is kezdeményezhetnek meghatározott módon és időben telefonálást. Mint már a 2.5. alfejezetben is említésre került, jutalomként is lehet extra telefonálási időt, illetve más kapcsolattartási formát kapni.

A speciális gyermekotthonban elhelyezettek számára hetente egy alkalommal van felügyelt internetezési lehetőség az informatika teremben. Ekkor a családdal is kapcsolatba léphetnek, de közösségi oldalakon keresztül nem üzenhetnek a barátoknak, hozzátartozóknak.

A személyes látogatás tilalma alatt laptop segítségével biztosították a Skype-os kapcsolattartást, de ezt a formát nem tartják alternatív kapcsolattartási formának. Az Intézet nem támogatja, hogy ilyen formában tartsák a kapcsolatot a növendékek a hozzátartozóikkal, még akkor sem, ha a nagy a földrajzi távolság a család lakóhelye és a főváros között. Úgy látják, hogy azok a családok, melyek motiváltak a segítségnyújtásra, a kapcsolatok ápolására, nagy távolságok ellenére is látogatnak, míg érdektelenség esetén a szomszéd településről sem érkeznek meg. Bár az NMM tudomásul veszi az Intézet érveit, azonban úgy véli, hogy lehetnek olyan körülmények, amelyek nehezítik, esetenként meg is akadályozzák a személyes megjelenést. Továbbá arra is lehet példa, hogy egy már korábban megszakadt kapcsolat éppen a „könnyített”, kevesebb erőfeszítést igénylő internetes telekommunikációs alkalmazás igénybevételével indulhatna újra, és válhatna idővel megint élővé.

Az NMM javasolja, hogy az országos ellátási területű Intézet fontolja meg a Skype-os kapcsolattartás lehetőségét akkor is, ha engedélyezett a személyes látogatófogadás.

Az együttműködő családok külön támogatásban részesülnek. Tíz ellátott esetében történt családi konzultáció. Ezekben a megbeszéléseken családtagok és a növendék mellett a nevelő, a pszichológus, és az igazgató-helyettes is részt vett. Több esetben kaptak „jutalom látogatást” a gyermekek, volt, amikor az Intézet által biztosított autóval és kísérővel együtt látogatták meg a családot. A kitüntetett figyelmet szenteltek azoknak az édesanyáknak a kapcsolattartására, akiknek a saját gyermekük az Intézetten kívül nevelkedett.

A Nemzeti Bünt megelőzési Tanács támogatásával vezetett „Brief Coach – megoldásfókuszú szemlélet alkalmazása a reintegrációban” program az Intézetben belül működött. A modellprogram szakemberei azokat a növendékeket szólították meg, akiknek 2 hónap volt hátra a kikerülésükig. A megoldásfókuszú technikákkal a pozitív irányú döntéshozatalt támogatták.

Majd 3-4 találkozás után a növendékek arra kaptak lehetőséget, hogy családtagokat, illetve más támogatójukat is meghívjanak az ülésre. A program külön erőssége, hogy a szabadulást követően egy évig tart az utánkövetés.

A kapcsolattartás legnépszerűbb formája az, ha az Intézetten kívül találkozhatnak az ellátottak a családjukkal. A fokozatrendszerben elért önállósági szinttől és a család fogadókészségétől függően erre az eltávozások, illetve hosszabb szabadságok alatt nyílt lehetőség. Sokan iskolai szünetben, ünnepek alatt egy-egy hetet is a családdal tölthettek.

A levelezéshez borítékot, levélpapírt biztosít az Intézet. A beérkezett leveleket és csomagokat 2 napig várakoztatják a fertőzésveszély csökkentése miatt.

Az ellátottak tisztában voltak azzal, hogy problémájukat kinek, miként jelezhetik. Tudták, hogy van panaszláda, többen ismerték a gyermekjogi képviselőt, illetve mondták, hogy az ügyvédjükhöz, pártfogójukhoz, a gyámhoz, vagy intézetten belül a „gyámügyishez” is fordulhatnak, ha gondjuk lenne, bíztak a nevelőikben, a tanáraikban, a vezetőség tagjaiban is.

Biztonságot jelentett az is a számukra, hogy az Intézet munkatársai szóltak előre, felkészítették őket, ha valamilyen ügyben egy hatósághoz kellett fordulniuk, hatóság előtt kellett megjelenniük.

Egyikük úgy fogalmazott, hogy úgy érzi, itt lehetőségeket kapott arra, hogy valamire elinduljon az életben, ha szabadul. Majd még hozzáfűzte – szerinte ezek jó lehetőségek.

A vizsgálat a kapcsolattartás vonatkozásában, a panaszjog érvényesítésében alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem észlelt.

3. Összefoglalás

Az NMM munkatársai és a megbízott orvosszakértő 2022. március 2-3-án előre be nem jelentett látogatást tett a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban. A látogatás célja az általános bánásmód vizsgálatán túl a Covid19 fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében hozott intézkedések hatásának ellenőrzése volt.

A vizsgálat alatt a látogatócsoport tagjai védőfelszerelést (maszkot) viseltek.

A látogatás napján a 84 férőhelyes Intézet 70%-os kihasználtsággal működött. A javítóintézeti nevelési egységben 2-2 csoport fogadta az előzetes letartóztatásba helyezett és a javítóintézeti nevelésre utalt lányokat. Speciális gyermekotthoni ellátásban részesülő gyermekek 3 csoportba voltak besorolva, a nyolcadik csoportban anyák és gyermekeik együttes elhelyezésére volt lehetőség. A 8 csoportban 55 gyermek és fiatal felnőtt ellátását biztosították, akik közül hárman engedély nélkül voltak távol. Hivatalosan azonban 59 főre volt feltöltve az Intézet a kettős nyilvántartások miatt. Az NMM felhívta a figyelmet arra, hogy szükséges lenne összhangot teremteni a tényleges létszámadatok, a nyilvántartott létszám és az elhelyezésre rendelkezésre álló csoportonkénti férőhelyek között.

Az NMM megállapította, hogy a Rendtartásban illetve az NM rendeletben meghatározott létszámminimum és képesítési követelmények néhány esetben nem teljesültek. Aggodalomra adott okot, hogy a szakszemélyzet mintegy negyede igen jelentős mértékű túlórára vállalt. A túlmunka akkor is veszélyeztető mind a bánásmód, mind a kiegészítő szempontjából, ha erre a foglalkoztatott önként vállalkozik, és külön szerződést kötnek vele. Az NMM ismételtlen meggyőződött arról, hogy egy rendész nem elegendő a Rendészethez tartozó feladatok ellátására, emiatt ismételtlen javasolja a Rendtartás erre vonatkozó létszámelőírásának módosítását.

Az NMM a parkban, a műemlékvédelem alatt álló épületben, a felújításoknak köszönhetően jó elhelyezési körülményeket talált, korszerű nevelési igényeket kielégítő különleges környezetben éltek a gyermekek és fiatal felnőttek. A lakóegységek mérete, rendezettsége, tisztasága megfelelő volt. Az ellátottak elegendő időt tölthettek a szabadban, napirendjükben fontos szerepe volt az oktatás mellett a változatos irányított tevékenységeknek. A 3 kisdeden kívül valamennyi ellátott tanult. Az oktatás eredményességét jelzi, hogy a látogatást megelőző

évben kikerültek 2/3-a befejezett általános iskolai tanulmányok, elsajátított szakmák birtokában hagyta el az Intézetet, így javult a lehetősége a munkavállalásra, és nőtt az esélye a társadalomba való beilleszkedésre.

Az Intézetben működő fokozatrendszer egyre több önállóságot biztosított a szabályokat betartóknak. Három diák esetében lehetővé tették, hogy Intézetén kívül folytassa a tanulmányait, teljesítsen gyakorlatot.

Az NMM javasolja, hogy a biztonsági elkülönítők használata után legyen kötelező és dokumentált a pszichológus bevonása.

Az NMM örömmel tapasztalta, hogy minden ellátott tart rendszeresen kapcsolatot valakivel, és szinte mindenkinek van olyan hozzátartozója is, aki valamilyen formában jelen van az életében. A jutalmazások között gyakori a kapcsolattartási lehetőségek alkalmainak, időtartamának a növelése. Az NMM azonban azt javasolja, hogy az országos ellátási területű Intézet fontolja meg a Skype-os kapcsolattartás lehetőségének fenntartását az engedélyezett személyes látogatófogadás mellett is.

A javítóintézeti részleg növendékeinek külső helyszínekre történő szállításainál rendőrök közreműködnek. Ezzel kapcsolatban jelezték a növendékek, hogy eközben bilincsben és vezetősíjban tartják őket. Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy az automatikus bilincs és vezetősíj alkalmazás nem összeegyeztethető a korrekciós nevelés elvével.

A fertőzés terjedését folyamatos monitorozással, sok teszteléssel és a pandémia kezdetétől bevezetett higiéniai szabályrendszer (pl. gyakori kézmosás, rendszeres, a kilincsekre, kapcsolókra is kiterjedő fertőtlenítés, maszk, védőruházat viselése, lehetőség szerinti távolságtartás stb.) betartásával védték ki, melyhez a szükséges eszközök folyamatosan rendelkezésre álltak. Az ellátottak 94%-a volt a látogatás napján beoltva.

4 Ajánlások, javaslatok

A látogatás megállapításaira tekintettel az Ajbt. 37. §-a alapján felkérem a **belügyminisztert**, hogy

1. vizsgálja felül gyermekvédelmi szakellátás intézményeire vonatkozóan a 37/2014. (III. 11.) EMMI rendelet előírásait valamint a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet és a javítóintézetek rendtartásáról szóló 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet létszám irányszámait az élelmezéssel összefüggésben a rendelkezések összhangjának megteremtése érdekében;
2. fontolja meg a javítóintézetek rendtartásáról szóló 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 1. számú melléklet létszámnormára vonatkozó előírásának módosítását a rendészek esetében;
3. fontolja meg, hogy miként lehetne a speciális gyermekotthonok esetében a kettős nyilvántartás miatt csak elméletben betöltött férőhelyeket felszabadítani;
4. jogszabályi szinten rendelkezzen a fiatalkorú fogvatartottak rendőri kísérése során a bilincs és a vezetősíj használatának lehetőségeiről és garanciáiról.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem az **Országos Rendőrfőkapitányt**, hogy

5. vizsgálja felül a javítóintézetben elhelyezett fiatalkorú fogvatartottak kísérésének szabályait;
6. vizsgálja felül a fogvatartottak külső orvosi vizsgálatok alatti őrzésének a szabályait.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem a **Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját** mint fenntartót, hogy

7. határozza meg úgy az engedélyezett férőhelyszámot, hogy az összhangban legyen az Intézetben kialakítható 8 csoport teljes feltöltöttsége esetén kialakuló létszámmal.

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján kezdeményezem, hogy a **Javítóintézet igazgatója**

8. biztosítsa, hogy az 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 1. mellékletében meghatározott létszámnorma az intézmény egésze és az egyes csoportok vonatkozásában is teljesüljön;
9. biztosítsa, hogy az 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 2. mellékletében meghatározott képesítési követelmények teljesüljenek;
10. gondoskodjon róla, hogy az alkalmazásban álló munkatársak munkaterhelése, az átlagos túlmunkaórák száma és az egyes egyének által teljesített kiugróan magas túlóraérték csökkenjen;
11. biztosítsa, hogy az Intézetben a 18 éven aluli ellátottak ne dohányozzanak;
12. gondoskodjon arról, hogy az étlapok pontosabb tájékoztatást nyújtsanak;
13. fontolja meg, hogy a biztonsági elkülönítő használata után legyen kötelező és dokumentált a pszichológus bevonása a helyzet feldolgozásához;
14. biztosítsa, hogy a gyógyszerező dobozok használata közben kizárható legyen a személyre szabott gyógyszerek felcserélése;
15. biztosítsa, hogy minden szükséges esetben kérjék ki az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet engedélyét a gyógyszerezéshez;
16. fontolja meg a világhálón keresztül történő ellenőrzött kapcsolattartás (Skype) fenntartását akkor is, ha mód van személyes látogatófogadásra.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Az OPCAT NMM AJB-1356/2023. számú jelentésének képmelléklete

1-2. kép Fából faragott árkádsor, az iskola udvara

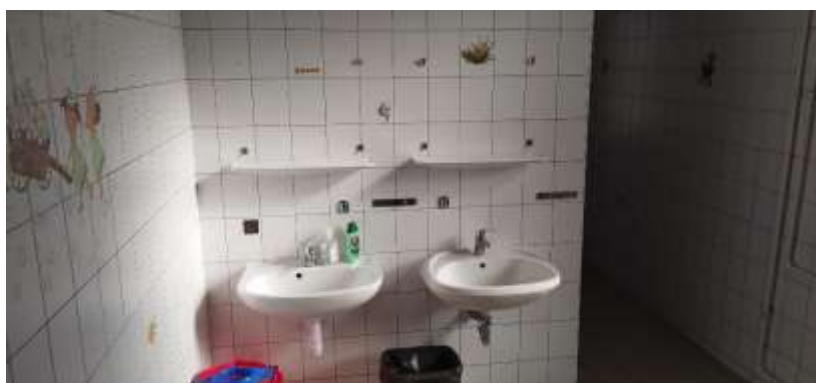
3-5. kép Növénytermesztési, sportolási, tűzrakási lehetőség a mintegy 4 hektáros parkban

6-7. kép Egy csoport konyhája, nappalija és étkezője

8-10. Folyosója bokszsákkal, kétágyas háló személyes tárgyakkal, kopott parkettás folyosó

11-13. kép Vizesblokk, anya-gyermek részleg nappalija és hálója